

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1980

AUGUSZTUS

KOLTAI TAMÁS

Kicsoda Kis Albert?

Nyerges András drámájának, amely a Rákóczi-szabadságharc idején játszódik, 1073 júniusa és 1701 márciusa között, ismert történelmi alakok a szereplői: Bercsényi Miklós gróf, Rákóczi hadainak főtábornoka; Károlyi Sándor szatmári főispán, a darab cselekménye idején kuruc tábornok; Sennyei István báró, tiszántúli nagybirtokos, a cselekmény idején kuruc vezénylő generális és a szatmári ostromzár parancsnoka; Perényi Miklós ugcocsi nagybirtokos, ezereskapitány, majd brigadéros; Esze Tamás volt tarpai jobbágy, ezereskapitány, kuruc vezér; és így tovább.

Mindannyian jól ismert nevek.

A dráma főszereplője azonban Kis Albert.

Ki ez a Kis Albert? Ahhoz képest, hogy a kezdeti időszakban, a tiszaháti felkelés idején, amikor a Rákóczi-szabadságharc még népi mozgalom, Esze Tamás mellett, a kurucok legfőbb vezetője, meglepően kevés szó esik róla. Márpedig nem kisebb ügy fűződik a nevéhez, mint a kuruc hadsereg megszervezése: „Amely dolgot Kis Albert 70 talpással indíta áprilisban” — írja később *Emlékirataiban* maga Rákóczi. Csakhogy ugyanó azt is írja Kis Albertről, hogy „bűneiért körözött tolvaj és gonosztevő”.

Annyi mindenesetre tény, hogy Kis Albertnek nagy része van Debrecen, Kálló s Váradig az egész Tiszán-túl elfoglalásában, vagyis a győztes fölkelésben. Rákászi ezereskapitánnyá nevezi ki, „karrierje” látszólag felfelé ível, ám az ív hirtelen megszakad, és Kis Albert 1704 után nem hallani többé. Kis Albert el-tűnt. Nemcsak a szabadságharcból, a szabadságharc irodalmából is.

Rákóczi válogatott leveleinek 1958-as kiadásában, a jegyzetekben ez a mondat található róla: „1704-ben törvénytelen cselekedetei miatt kivégzik.” De *erre* bizonyíték nincs. Fönnmaradtak körözések, amelyek szerint „Kis Albertet, bárhol kapják, végezzék ki”, de hiteles adatot a kivégzés bizonyítására hiába keresünk. Egyes verziók szerint megkéselték egy lakodalomban. Lehet, hogy otthagynán a reguláris hadsereget, „gerillaként” bevette magát az erdőbe? Vagy ez csupán legenda?

Nyerges András drámája első *síkján* nyomozást indít Kis Albert alakjának földerítésére. A tények ugyanis ellentmondanak az utókor róla alkotott képének, amelyet nagymértékben befolyásolni látszik Rákóczi szerencsétlen mondata a „bűneiért körözött tolvajról és

gonosztevőről”. Ez a mondat, még ha osztálytartalmát helyesen értjük, azaz afféle betyárt vagy szegénylegényt látunk Kis Albertben, aki szabadcsapatával portyázva fosztogatja a nagybirtokot, és ezzel kiérdemli az uraktól a bűnöző címkét; akkor is csak a valóság egyik oldala. Kis Albert mindenekelőtt *szakképzett katona*. A Rákóczi-hadsereget tekintve pedig *valóságos veterán*, hiszen egyike a hegyaljai fölkelés szervezőinek, bár a tényleges harcok napjaiban Károlyi börtönének rabja, miután egy csellemel elfogják. (Erről szó esik a 'darabban.) Amikor később, a szabadságharc konszolidációja idején „bűnözőmúltját” emlegetik, s azt, hogy börtönben ült, a darabbeli Kis Albert így felel: „Egy 1 hatalom, mely a kuruc fölkelésből / született, nem róhatja fel nekem, hogy akkor lettem kuruc, amikor / börtön járt érte, nem birtokajándék ...”

Kis Albert személyes tragédiája, hogy a változások nem kedveznek neki. Nyerges drámája ehhez a személyes tragédiához kitűnően találja meg a történelmi pillanatot; azt az időszakot, amelyben a *népi* fölkelés *át-alakul nemesi* mozgalommá. A Rákóczi-szabadságharc belpolitika jának társadalmi hátterének legizgalmasabb és maig legvitatottabb kérdései éppen Károlyiék „be-épülése” köré sorakoztathatók. Ha kielezzük a dilemmát, a fő kérdés az, hogy reálpolitikusok-e vagy áru-lók? A tények közismertek. Károlyi „kuruccá” válása akkor következik be, amikor Bécs ahelyett, hogy „honorálná” dolhai győzelmét a felkelők ellen, kevesli a foglyok számát, és kettős játékra gyanakszik. A szabadságharc hadvezetésének nemesi kézbe való fokozatos átterülésével párhuzamosan növekszik a vesztes ütközetek száma. Csökken a parasztok lelkesedése is: egyrészt nem túl nagy örömmel harcolnak azok vezetése alatt, akik Dolhánál szétverték őket, másrészt szaporodnak Rákóczi beváltatlan ígéretei a jobbágyfelszabadításra vonatkozóan. A szabadságharc *társadalmi bázisa* minél inkább kiszélesedni látszik, annál bizonytalanabbá is válik.

A történelmi tények csak *hátteret* adnak a drámához, de mivel a darab egyik föltűnő motívuma Károlyiék maguk deklarálta *színleges átállása* a szabadságharc oldalára, hangsúlyoznunk kell a szerző ragaszkodását a tényekhez. Bár egy nem-történelmi drámának joga van eltérni a részletek hitelességétől — és Nyerges András darabja a látszattal ellentétben *nem* történelmi dráma —, a tények tisztelete ezúttal az írói megközelítés különleges pikantériája. Nemcsak arra gondolok, hogy az író — a maga mulattatására és a szakértő kedvtelésére — gyakran saját, dokumentált szavait adja, észrevétlenül, a szereplők szájába (erről jut eszembe: a dráma címe Károlyi Sándor kedvelt szavajárása); talán még az sem több abszurdoid furcsaságnál, hogy a debreceni nyomdában csakugyan űrlapokat nyomattak a tömeges nemesi kártalanítások és tehermentesítések ügyintézésének „megkönnyítésére”;

az az „ó, milyen bájos háború"-szerű jelenet, amikor Glöckelsper nem ágyúzat ebéd és vacsérnye között, mert Sennyei István délutánonként sziesztázik, vagy amikor a Beszkideken átkelő Rákóczi, eltévedve, a meg-beszélt földrajzi pont helyett máshol várakozik paraszt-seregére, és kíséretének egyik tagja közli, hogy „Már-pedig nekem / ott van Verecke, ahol nagy vezérünk / kijelölte!”, szintén hiteles forrásokból merített tény.

De vannak itt súlyosabb faktumok is. A szatmári ostromzár szabotálása például. A blokád ugyanis köztudottan annyira komolytalan volt, hogy a császáriak kedvük szerint ki-kitörtek élelmet szerezni. Vagy itt van Perényi Miklós báró, Gogol Csicsikovjának méltó elődje : elesett katonáinak holt *lelkei* után felvette, majd el-sikkasztotta a kiutalt posztót és csizmát. A főnemesek kuruchúségéről, illetve árulásáról egyébként értesüléseket szerezhetünk Forgách Simon gróf emlékirataiból, amelyben szemérmetlenül leírja, hogy a trónörökös küldte Rákóczi táborába, és ő sikerrel el is vesztette minden egyes csatáját.

Történelmi szatirát írt volna Nyerges András ? Vagy „deheroizálja” a Rákóczi-szabadságharcot? Tévedés volna ezt hinnünk. *Az ördög győz mindent szégyenleni* Kis Albert drámája – azé az emberé, aki az *ügyre* tette fel az életét, de fokozatosan rá kell jönnie, hogy körülötte mindenkinek fontosabb a saját személyes érdeke. Ki hivatalt akar, ki birtokot, ki bármilyen előmenetelt. ki pedig egyszerűen szeretné átmenteni magát a mindenkori jövőnek. Még Esze Tamás is, aki a darabban egyáltalán nem pozitív hős, valami olyasmit emleget, hogy „lépést kell tartani”, „élni kell a lehetőséggel”.

Neki, mint Rákóczi egykori tarpai jobbágyának, akit a fejedelem kedvel, erre több esélye is van, mint Kis Albertnek. Csakhogy a darabbeli Kis Albert, ellentétben Esze Tamással, *nem akar élni semmiféle eséllyel, ami a saját személyes sorsát egyengetné.* Ő romantikusan, naivan, együgyűen, indulatosan, korszerűtlenül csak a *közös ügyet* nézné, miközben egyre kényelmetlenebbé válik *mindenkinek.* Először csak azt mondják, hogy „rossz a modora”, később rásütik, hogy nem érti az „új módszereket”, majd előléptetést helyeznek kilátásba a számára, felajánlják, hogy legyen „a hatalom embere”, legvégül megfenyegetik. Utolsó nagy vitája Esze Tamással, a fejedelmi udvar kancelláriájának előszobájában – a darab legjobb jelenete – világosan állítja elénk a kétféle emberi mentalitást. Az óvatos kiegyezőt és a meggyőződéséért verekedő izgágát. Rákóczihoz nem sikerül bejutnia Kis Albertnek (a fejedelem nem jelenik meg a darabban), sorsa ezen a ponton megpecsételődött.

Nem *történelmi* dráma, nem is parabola a költőként és regényíróként ismert Nyerges András — dramaturg-műltjára valló profizmussal, szakmai tudással és erős gondolati ihlettel megírt – első színpadi műve, de hogy a blank vers mai köznyelvi természetességével *hozzánk, kortársaihoz szól, az sem* lehet vitás. És aligha csak a szóhasználata, a szövegbe finoman belesimuló, ritka *anakronizmusok felhívó ereje* (lebukik, protokoll, reálpolitika, provokátor, adminisztrál, dezertőr) teszi számunkra *elevenül* izgalmassá. Sokkal inkább az író alapvető kérdése.

Az, hogy csakugyan korszerűtlen figura-e Kis Albert.

NYERGES ANDRÁS

Az ördög győz mindent szégyenleni avagy nincs üg

dráma öt képben

Szereplők:

BERCSÉNYI MIKLÓS főgenerális VAY
ÁDÁM udvari főkapitány PÁPAI
JÁNOS a kancellária titkára KÁROLYI
SÁNDOR
SENNYEI ISTVÁN
PERÉNYI MIKLÓS
DOMAHIDY MIKLÓS
SZTOJKA LÁSZLÓ
BÁRCZAY ZSIGMOND } nemesek
NAGY GYÖRGY
TÓTH ANDRÁS
PAPP MIHÁLY
ÖZV. BARKÓCZY GYÖRGYNÉ Károlyi Sándor anyósa
KIS ALBERT }
ESZE TAMÁS a kurucok vezetői
KÓSA GERGELY
KARÁCSONY PÉTER
RÁCZ ZSIGMOND kuruc tisztek, katonák
MÓRICZ ISTVÁN
NAGY ISTVÁN
GANDEL ZSIGMOND Sennyei csicskása
INTÉZŐ Barkóczyné alkalmazottai
SZOLGÁLÓ
ÍRNOK az egri udvarban
NÉMET TISZT
Magyar és német katonák

Első kép

1703. június; a kurucok átmeneti táborhelye Vereckénél.
Tisztás, a szélén ör áll. A háttérben sátor. Már sötétedik.
Kis csapat férfi jön, elől Kósa Gergely. Az ör, mikor meglátja
őket, puskát fog rájuk

KÓSA Hé, testvér ! ŐrNe közelíts, mert lövök!
KÓSA Itt van a kurucok táborhelye?
ŐR Kik vagytok?
KÓSA Nézz meg jól, hát kik lehetnének? Maradék a Kis Albert seregéből.
Akiket Dolhánál Károlyi Sándor sem legyilkoltatni, sem elfogatni, sem karóba húzatni nem tudott ...
A környéken bolyongunk négy nap óta, hogy hol gyülekeznek a megmaradtak ...
ŐR *(fáklyát emel)* Ne haragudj, pajtás ! Nekem azért kell strázsát állnom itt, hogy ne találják még egyszer olyan vigyázatlanságban a tábort, mint Dolhánál!
KÓSA Hát vigyázz csak! De valamit gyorsan mondj meg nekünk: Albert él? Itt van?

ŐR Élni éppen él, de a bal vállába kapott egy szúrást.
KÓSA És Esze Tamás?
ŐR *(a sátorra mutat)* Mind odabent vannak a vezérek!
KÓSA *(lelkesen)* Megjött talán maga Rákóczi is, Lengyelországból?
ŐR még nincs itt. Pedig úgy szólt a parancsa, hogy június tizenkettedikén, Verecke határában várjuk őt!
KÓSA És ma már tizenegyedik van ... KÓSA De csak nem hagyja cserben a hadát!
Vagyunk sokan már?
ŐR Kétszázán, talán ...
KÓSA Hatszázból ennyi ! Hogy az a ... ! Nem is voltunk rossz katonák! Egy hónapig tartottuk magunkat két vármegye nemesével szemben, a Tiszánál!
ŐR Hiszen, ha éjszaka rajtunk nem ütnek . .
KÓSA De azért voltunk vigyázatlanok, mert üzentünk a szatmári uraknak, hogy csak a németre fenekedünk, álljanak mellénk! S ha nem, legalább maradjanak semlegesek ! Hiszen lengyel földről olyan utasítás jött, hogy össze kell fognunk még velük is! Rajtunk nem múlt. S most oda a sereg nagyobbik fele! Kezdhették előlről...
ŐR Ne félj, megkapja Károlyi a kölcsönt, és mind, aki Dolhánál vele volt!
KÓSA Mondd, testvér... hogy álltok ennivalóval?
ŐR Ma nem ettünk még.
KÓSA Mi két napja sem.
Szólnál Kis Albertnek, hogy Kósa Gergely jött meg a maradék salánkiakkal?
ŐR Hát nem tudom ...
KÓSA Mi örködünk helyetted.
ŐR No jó. De Esze épp jön, szólj neki!
ESZE *(odalép)* Mi van itt? Ki az? Gergely! Hát te is megúsztad? *(Átöleli)* Mondd, hányan maradtatok ?
KÓSA Tizenketten. De ahogy erre jöttünk, a völgyben sok faluban tudakolták, hogy folytatjuk-e, lesz-e fölkelés, mert jönnének ... !
ESZE Ezt hallania kell Albertnek is! *(Kiált)* Albert! *(Az órnek)* Szólj már neki!
(elsiet)
KÓSA Tamás, az öcséd . . . Mit tudsz az öcsédről?
ESZE Dolha óta semmit. Miért? Talán ti ...
KÓSA Elfogták Károlyiék. Magam láttam.
ESZE És... ? Megölték? Mondd meg az igazat!
KÓSA Nem, nem ölték meg. Tudták, kicsoda. Hallottam, ahogy beszéltek, vigyázni kell rá, ez Esze öccse, sokat ér Károlyi úrnak...
KIS ALBERT *(besiet)* Gergő? Csakhogy élsz! Utoljára azt láttam, hogy hatan úznak ! *(Megöleli)* Attól félttem, fűbe *harapsz.*
KÓSA Kis híja volt. Hallom, neked a vállad...
KIS ALBERT *(legyint)* Nem számít. Azt mondd hamar, igaz-e, hogy a környék jobbágyai csak a hívásra várnak?
KÓSA Igaz, szó szerint.
KIS ALBERT Pedig... tudhatják, hogy elbánt velünk Dolhánál Károlyi!
KÓSA Dolha miatt csak jobban gyűlölik, mint azelőtt!
KIS ALBERT Ez a nagy szó! Hogy így fogják fel! Ez a jó hír! Tamás, érted? Nem örülsz?
KÓSA Károlyiék kezében van az öccse...
KIS ALBERT Miklós fogoly? No, akkor hát el is dőlt, hogy mihez kezdjünk! Sürget az idő, a foglyokat még valószínűleg itt őrzi, valamelyik birtokán ...

Ha becserkæsszük és váratlanul lecsapunk, kiszabadíthatjuk az öcsédet meg a többit!

ESZE Magad is tudod, hogy itt kell maradnunk. Ne kezd újra!

KIS ALBERT Mit tudok én? Csak azt tudom, hogy Rákóczi nem jött tegnapelőtt, nem jött tegnap és nem jött meg ma sem!

ESZE Ne hidd, hogy neki olyan egyszerű. Ha lengyel földön van is, ott nyüzsögnek az osztrák besügők s azt figyelik, készül-e valamire és mire?

KIS ALBERT S ha máris lebukott? Mi pedig bambán, tehetetlenül várjuk, hogy miránk is sor kerüljön ... !

ESZE Hát mondd meg, mit akarsz? Ha te is jártál volna odakint, ha ismernéd, mint 'én, te is nyugodt lennél, hogy biztosan megérkezik. Azt üzenté, hogy várjunk rá Vereckén. Gondold csak el: megjön — és senki nincs itt!

KIS ALBERT Legalább üzenne valakivel! S közben az öcséd ...

ESZE Azt 'hiszed, nekem nem fontos, mi lesz veled? De a józan eszem azt sügja, hogy felelőtlenség volna ezzel a megfogatkozott, kimerült, éhes 'és fegyvertelen fél-sereggel bármibe kezdeni! (Kósáékra mutat) Nézz rájuk s akik még eztán jöhetnek!

KIS ALBERT Fáradtak, legyöngültek, fegyverük sincs ... Várjunk még egy napot.

KIS ALBERT Várjunk.

ESZE (Kósának magyaráz és mutatja is) A sátor mögött, arra, találtok még helyet, ahol letanyázhattok. Egy kevés kásánk van, semmi egyébünk. De nektek is jut belőle.

KÓSA Jó az! (A társaihoz) No, gyerünk, fiúk! (Keresztülmennek a színen és el)

KIS ALBERT Várni! Megint várni! Persze, csak egy napot. Majd megint egyet! Siheder voltál, amikor én már Thököly oldalán harcoltam! Mikor pedig kiszorult az országból, a hegyek közt szerveztem szabadcsapatot — tudom hát, hogy egy helyben ülni — az a halál! Csapjunk le, mint a villám és azonnal húzódjunk vissza a hegyek közé; egyszer itt bukkanjunk fel, máskor ott, hogy sose tudják, hol keressenek — egy hadsereggel szemben csakis így boldogulsz ...

ESZE Tudom 'én, mi a bajod.

KIS ALBERT Na, mi?

ESZE (nagyot nyel) Te nem hiszel Rákócziiban!

KIS ALBERT Ördögöd van! Én már olyan vagyok, hogy hinni csak a szabadságban hiszek, az meg, Tamás, valahogy sürgetőbb nekünk, mint egy ... felsővadászának.

ESZE Mondom! Mondom, hogy féltékeny gyanakvás beszél belőled! Talán amiért hercegnék születt, nem is lehet tisztességes?

KIS ALBERT Nem azt mondtam.

ESZE Csak azt szeretnéd, ugye, hogy fölkerelkedjünk, mielőtt megjönne és átvehetné a vezetést...

KIS ALBERT Felőlem! Vegye át.

ESZE No, ne képzeld, hogy ezt te engeded meg. Emlékeztetlek rá : határozat

van arra, hogy ő a vezér! Bereg, Hegyalja, Tiszahát, Ugocsa, Erdély küldöttei döntöttek így! Ezért fogunk rá várni.

ESZE Ítéletnapig? Te már akkor is ellene szavaztál, most meg azért kételkedsz benne, mert a különvéleményedet szeretnéd igazolva látni!

KIS ALBERT Fészkes fenét szeretném! De az, hogy mi várjuk őt, neki meg az se fontos, hogy üzenjen, kínosan hasonlít arra, ami hat éve történt, Hegyalján, mikor pendelyben futott Bécsig egyenest, mert — ő, mi borzalom! — kaszás parasztok a fejükbe merték venni, hogy ő legyen a vezérük! A földjeit is elcsérelte volna Ausztria túlsó végében fekvő birtokokra, csak többé ne zaklathassák ilyen ajánlatokkal!

ESZE De az is lehet, hogy provokációra gyanakodott! Tudta, hogy állandóan figyelik, és lám, Bécsben sem hitték el neki, hogy nincs köze a felkeléshez! Úgy kezelték, mint egy összeesküvőt. Komám, nem mi, Lipót nevelt belőle ellenséget magának — míg az is lett! Anyyira az, hogy Bécsűjhelyen ült s szöknie kellett, hogy élve megússza. De azóta sem vonták vissza a körözünyet, hogy tízezer forintot kap, aki élve kézre keríti! Más az a Rákóczi, akire ma várunk, mint a hat 'év előtti ...

KIS ALBERT Meglehet. De egy tekintetben nem változott: halvány fogalma sincs a hazai viszonyokról! Az emigrációban könnyű szépeket tervezni, s ha nem hajszálra olyan aztán a valóság, 'kész a sértődés!

ESZE Nem értem.

KIS ALBERT Hiba volt, sajnos, hogy megüzentük, mi történt Dolhánál! Én nem kétem, hogy elindult haza, de egyre inkább azt gyanítom, arra a hírre, hogy megfogatkoztunk, visszafordult. Majd tervezget tovább odakint. Mi pedig hiába várjuk.

ESZE Azért beszélsz így, mert nem ismered!

KIS ALBERT „A föld népe kész, csak legyen feje!” Nem te mondtad ezt, Tarpa piacán? A föld népe kész! S hol van a feje?

ESZE Megjön, én hiszem!

KIS ALBERT Szép, hogy még reménykedsz, de több haszna volna, ha szembenéznél azzal, hogy milyen is a helyzetünk? Próbálj meg őszinte lenni magadhoz, ez a felkelés valószínűleg elmarad már ...

ESZE Még semmi sem veszett el! Tagadom, hogy ...

KIS ALBERT No jó. De azt te is elismered, hogy fegyverünk alig van, a sebesült sok, a ló meg kevés, az emberek éheznek, így pedig rendet tartani szinte lehetetlen ...

ESZE Így igaz. Csak nem tudom, mit tehetnénk.

KIS ALBERT Téli a 'környék gazdag birtokokkal ...

ESZE Kifejezetten megtiltotta, hogy a más vagyonához nyúljunk!

KIS ALBERT No és ha megjön, amit nem hiszek, mihez kezd egy csüggedt, fáradt, legyöngült sereggel?

ESZE *(sóhajjal)* Be kell látnia, hogy mást nem tehettünk !
Nem bánom. Küldjünk ki egy osztagot, azokból, akik még viszonylag a legjobban bírják magukat.

KIS ALBERT Megyek,
elintézem. *(Elsiet)*

ÓR *(hangja a sötétben)* Megállj ! Ki vagy?
KATONA *(csak a hangját hallani)* Csak én,
Nagy István!

ÓR Az más, gyere bátran, pajtás.
KATONA Jó hírt hoztam !
ÓR No mondd!
KATONA Azt nem lehet.
Csak a vezéreknak mondhatom el.
ESZE *(felkel, fáklyával odalép hozzájuk)*
Itt vagyok. Mit tudtál meg?
KATONA *(fejével az őrfelé bök)* Mondhatom?
ESZE *(bólint)* Mondd csak!
KATONA Attól már nem kell tartanunk,
hogy Károlyi tovább hajszolna minket.
ESZE Mert...?
KATONA Mert fölment Bécsbe,
eldicselkedni, hogy leverte a kuruc lázadást.
Nagy parádét tartott tegnapelőtt,
beöltözött a főispáni díszbe,
s dicsérte a megyei urakat,
hogy így még úgy, micsoda hősök ők . . .
KIS ALBERT *(közben visszajött s a háttérből hallgatta)*
Biztosan tudod? Nemcsak szóbeszéd?
KATONA A sógorom hajdú a megyeházán, ő maga hallotta.
KIS ALBERT És mit csinált
a foglyokkal?
KATONA Átadta őket a szatmári helyőrség parancsnokának,
valami von Klu... Kli . . .
ESZE Von
Glöckelspergnek.
KATONA Annak!
ESZE Köszönöm a híreket.
KATONA Egy korty
bort úgy meginnék . . .
ESZE *(nyújtja a kulacsát)* Húzzál az enyémből.
Aztán menj és pihenj le.
KATONA *(iszik, megtörli a száját)* Köszönöm!
(Elmegy)
KIS ALBERT *(közelebb lép)* Tamás, az öcséd . . .
ESZE Tudom.
KIS ALBERT *(átfogja a vállát)* De nem! Ha most,
hamar...
ESZE *(ellép tőle)* Hogy képzeled?
Rohanjuk meg Szatmárt? A felvidék
legerősebb várát? Vagy mit akarsz?
KIS ALBERT Ne haragudj. Én ...
ESZE Te ne haragudj !
Tudom, hogy segíteni szeretnél. De
az öcsémet csak az mentheti meg,
ha von Glöckelsperg a fejedelem
hadseregével áll szemben, amelyben
kivülünk ott vannak a megígért
lengyel ezredek is ! No és ha lesznek
kicszerűlhető foglyaink . . .
KIS ALBERT' *(dűnnyögve)* De azt még
Miklósodnak meg is kell érnie...

Egészen más irányból, mint az összes eddig érkezők, lekendézve beront a színre egy másik katona

II. KATONA Követ Rákóczitól ! Üzent nekünk!
Halljátok? Itt a követe !
KIS ALBERT Hogyan
lehet az? Honnét jött?
II. KATONA *(mutatja)* Honnét? Amarról
ESZE Látod, Albert? Üzent!

KIS ALBERT Várd ki a végét.
Hátha csak annyit, hogy ne számítsunk rá? II.
KATONA Az öreg Papp Mihály a követe,
a rezessorrú, azazhogy, bocsánat,
most már...
KIS ALBERT *(legyint)* Semmi baj, pajtás! Hozd ide! II.
KATONA *(elsiet)*
ESZE Tudtam, tudtam, hogy nem lesz igazad,
ő jönni fog, s ha késik: oka van rá! De
annyira erősködtél, hogy én is — most
már bevallom — kezdtem meginogni . . .
KIS ALBERT Nem fér a fejembe, hogy jöhetett
arról a követ, amikor a hágó
erre van . . .
PAPP M. *(belép)* No, csakhogy kendteket látom!
Mondhatom, jól elbújtak. Hát miféle
vircsaft van itt, hogy keresgélni kell a
fejedelem követének a
fejedelem hadait? Mint akik
jól végezték a dolgukat, csak ülnek
itt! Elfelejtették tán a parancsot?
KIS ALBERT Tamás, te érted, hogy miről beszél?
PAPP M. Bolondot úz kend belőlem? Nemes
Papp Mihályból? Rákóczi követéből?
Te útonálló ! Haramia !
KIS ALBERT Csak
lejjebb a hanggal!
PAPP M. Hogy mersz velem így
pimaszkodni?
ESZE *(közéjük lép)* Nyugalom, Miska bátyám! És
te is, Albert! Látod, mi a helyzet... *(Int
neki, hogy az öreg nyilván részeg)*
Esküszöm, nem tudunk olyan parancsról,
amit megszegettünk volna.
PAPP M. *(elbizonytalanodva)* Nem-e? Hisz három
napja várunk kegyelmekre ! Első nap azt
mondta Rákóczi : nyilván megint
megtámadták szegényeket, másképp az én
népem nem várat engem . . . De — hogy
kendtek tegnap is elmaradtak
már mérges volt. „Azt elnéztem nekik” —
így szólt — „Hogy nem a megbeszél
időben
hirdették ki a pátenseimet,
hogy előbb bontottak zászlót... De ennyit
késni, az már mégiscsak több a soknál!”
Ma reggel aztán valamennyiünket
szétküldött a kendtek nyomát keresni. A
végső határidőt is kitzúzte:
ha éjfélig sem kerülnek elő,
neki elege van, nincs fölkelés,
megyünk vissza ! Hát igyekezzetek,
sorakozó és máris indulunk
Vereckére . . .
KIS ALBERT Hová?
PAPP M. Verec ... Megint kezdted, te bitang? Úgy
szólt a parancs már eredetileg is, hogy
Vereckén várakozzatok a fejedelemre!
ESZE De hiszen ...
KIS ALBERT Mondja, mit gondol
kegyelmed,
most hol a bűdös, jó francban vagyunk,
ha nem Verecke határában?
ESZE Ott ám!
PAPP M. Az kizárt dolog! Mi vagyunk Vereckén. KIS
ALBERT Na nem! Hát elég! Ilyen vén bolonddal .
én nem tárgyalok!
ESZE Albert!
PAPP M. Majd jelentem,
ahol kell, hogy hogy bántak itt velem !
ESZE Arra feleljen inkább, Miska bátyám,
hogy ki volt az úton a vezetőjük? PAPP
M. NEKED felelek, Tamás, mert TE tudsz
illendő hangon is beszélni. Én
voltam az, hiszen Beregben születtem,
ismerem itt még a bokrokat is..

KIS ALBERT Hogyne! Az látszik.

PAPP M. De a hosszú úttól
elpilledtem ...

KIS ALBERT Az úttól!

PAPP M. Egy kicsit,
mi tagadás, beszívtam esetét; meg lehet, hogy még *bóbiskoltam* is. Ő pedig, mármint a fejedelem, — utólag mesélték a többiek — azt mondta, hogy itt ő is ismerős gyerekkorából, no meg már *vadászott* erre, sárosi főispán korában ... Egyszóval, mikor az egész napos bolyongás után leltünk egy falut, erre kimondta: ez Verecke! Ott várunk három napja kegyelmetekre.

ESZE Azt hiszem, a határ túlsó felén, épp átellenben *lehet az...* Klimiecza falu *neve...*

PAPP M. Márpedig nekem ott van Verecke, ahol nagy vezérünk kijelölte! Ne is vitázzatok ezen, hanem induljunk a sereggel!

KIS ALBERT (*halkan, Eszének*) Ez sem gondolkoztat el, hogy talán mégiscsak rosszul választottatok?

ESZE (*nemet int*) Hát nem az a döntő, hogy hazajött? Ha *mivagyunk* mellette, az utat

nem téveszti el, se akkor, se eztán.
KIS ALBERT (*nyel egyet*) Hát jó. Megyek, kiadom a *parancsot*,
hogyan indulunk.

ESZE De hagyj itt valakit; vigyen hírt a környék falvainak, hogy Rákóczi már hazaérkezett, jöhetnek a zászló alá!

KIS ALBERT No, akkor hagyj itt neki a pátensedet is, amiben Rákóczi ígérete áll, hogy minden úrdolgától, adótól, szerjártástól megszabadulhatunk ... Hogy legyen miért lelkesedniük.

ESZE (*az iszákjából egy papírtekerceset vesz elő, átadja*)
Móricz Pista tud olvasni. Maradjon ő!

KIS ALBERT Jól van. S hagyok lovat is neki. PAPP M. Aztán van-e egy jó kürtösötök, aki szépen fújja a riadót?

ESZE Se kürtösünk, se kürtünk.

PAPP M. Hát *dobos?*
KIS ALBERT Az kéne még, fölverni a vidéket, hadd tudják az urak, merre vagyunk!

PAPP M. (*Indul kifelé*)
(utánaszól) No, akkor legalább egy kupa bort

adassatok az indulás előtt!
KIS ALBERT Nincs borunk! S ha volna is, másnak adnánk! (*Elsiet*)

PAPP M. (*dünyögve*) *Micsoda csóró népség, uramisten! Szépen kezdődik ez a felkelés is ...*

Második kép

1703. augusztus vége. Ebédülő Barkóczy né Koháry Judit (Károlyi Sándor anyósa) kassai házában, A nagyaszonny a házimunkák ellenőrzése közben ér ide, mögötte egy szolgálo lohol, akinek utasításokat ad

BARKÓCZY NÉ Kisül a szemem a vendégeim előtt, ha megint eltévesztitek, kinek rendelt kímélő kosztot a doktor ... (Kezét végighúzza a bútorokon)
Poros a szekrény teteje,
És ki eheti, sőt szereti a hús kövérjét! Halljam, hogy tudod-e?

SZOLGÁLÓ Nem ehet zsírosat, fűszereset
a ... izé ... a ... hát ... Domahidy úr ... ?

BARKÓCZY NÉ (*pofon üti*) *Nesze! Hogy megjegyezd!*
Uram, atyám,

könyörülj rajtam! Ilyen idióta cselédekkel vigyek egy ekkora háztartást! A rokonunk: Sennyei báró az, szegény, aki semmi jót nem ehet, mert a köszvényének árt ...

SZOLGÁLÓ (*memorizálva*) Sennyei úrnak sovány húsokat ...

BARKÓCZY NÉ Persze, a kosztal hiába kíméljük: a bor is tilos volna, de aszút megiszik egy nap három-négy litert is ...

SZOLGÁLÓ Éjszaka aztán nyög ...

BARKÓCZY NÉ Kuss a cselédnek!
Perényi Miklós fanyar vöröset iszik... (*A pohárszéket vizsgálgatja*)
A poharak meg foltosak!

Domahidynek borból egy a fontos: sok legyen... Istenem, mit kezdenék, ha mint a régi szép időkben, az egész ház vendéggel volna teli, nemcsak három szoba! Ha vacsoránál a tálalásban bármi hiba lesz, az egész pereputtyóddal *kirúglak!*

SZOLGÁLÓ Igenis. (*Elsiet*)

BARKÓCZY NÉ (*botjával kopog a padlón*) Péter!
PÉTER (*belép, fejet hajt*) Parancsol, nagyaszonny?

BARKÓCZY NÉ Miért nekem kell mindennel törődnöm?
(*Körülmutat a botjával*) Egy merő por a szekrény teteje!

A poharak piszkosak! Huszonöt éve vagy nálam. Nem tűröm, tudod, az ilyen! Ügyelj rá, hogy a cselédek tisztességesen takarítsanak!

PÉTER Magam látok neki. Kérem, nagyaszonny,
az intéző, Salánkról ...

BARKÓCZY NÉ Most nem érek rá ilyesmire!

PÉTER Lóhalálában jött, véresen, mint akit... A birtokon történt valami. Esküszik, hogy fontos.

BARKÓCZY NÉ A birtokon? Jöjjön be. (*Leül*)

Péter kimegy, és visszajön a sebesült, rongyos, rémült intézővel. Ő maga a háttérben marad, poharat törölget

Aratáskor szaladgálsz ide hozzám? Ez miféle új szokás?

INTÉZŐ Nagyaszonny is megbocsát majd, ha meghallja, mi történt!

BARKÓCZY NÉ (*gúnyosan végigméri*) Kend ivott, ha így mer elém állni! Összeverték, azt látom. No, de az alkalmazottak kocsmái pöreihöz mi közöm?

INTÉZŐ Összeverték, igen. Csak az a baj, hogy a nagyaszonny jobbágyai tették.

BARKÓCZY NÉ Az nem lehet. Hazudsz! Jobbágy ilyet sohase merne *tenni!*

INTÉZŐ De idén fenekestől felfordult a világ. Visszamerészkedett Salánkra egy szökött jobbágy, bizonyos Kósa Gergely, s még el sem *bújt*, de nyíltan izgatott, hogy senki se dolgozzon a nagyaszonny földjein...

BARKÓCZY NÉ S miért épp az enyémen ne?
INTÉZŐ (*sóhajjal*) Mivelhogy... Károlyi Sándor anyósa,

azé, akinek Dolháért a 'kölcsoñt százzsoroson kell megadni ...

BARKÓCZY NÉ De hát küldted volna rá a pandúrokat!

INTÉZŐ Azt tettem. Íme, itt az eredménye. (*A sebeit, ruhája szakadásait mutatja*)
Gazdatiszt társaimat felkötötték. Ízekre tépték a pandúrokat.
Ránktört az egész falu! Engem is csak a szerencse óvott meg ...

BARKÓCZYNÉ Mivel vadítja őket ez a ... Kósa? Mit ígért nekik ?

INTÉZŐ Kósa .nem boldogult volna velük, ha nincs nála Kis Albert fölhívása., Rákóczi pecsétjével...

BARKÓCZINÉ Megint Kis Albert? Azt mondtad, Kis Albert?

INTÉZŐ Hála istennek! Mégsem a világ fordult fel akkor, csak egy útonálló bitang szeretne bosszút állni rajtam ... Bocsánat, nagyasszony, de azt hiszem, többről van szó. Hasonló esetek történtek Nagyszöllősön, Tiszakürtön, meg másutt, ahol nem is járt Kis Albert, hanem Esze Tamás ...

BARKÓCZYNÉ Gyűlöl az is ! Nem tagadom, megvan rá az okuk. Annak idején négy vármegye összes férfiai kajtatták őket, mégis én csaltam csapdába a két gazembert ! (Sóhaj) Akkor kellett volna mindkettőt nyomban felkötni ! Hogyha rám hallgat a vóm, nem adja át őket a németeknek, hanem mi magunk tisztítjuk meg tőlük egyszer és mindenkorra a világot ... ! Valamikor most lesz öt ... nem, hat éve, hogy kelepçét állítottam nekik ... (Amint ez eszébe jut, szinte földेरül) Ezeknek csalétek kell, tudtam én ! És mi a jobb csalétek két ilyen bujkáló, gyanakvó barom parasztnak, mint üzenetet kapni nagy titokban, hogy van egy „biztonságos hely”, ahol egész éjszakán át üzekedhetnek az asszonyukkal ! Péter, nem te voltál az üzenetvivő? Dehogynem! Hozzád beszélek, Karácsony Péter! Sükét vagy ?

PÉTER Igenis, nagyasszony, én voltam az. Sosem felejtem el.

BARKÓCZYNÉ Jól is teszed ! Az a két bitang elsőként nem engem téged átkozott meg ! (Derúsen) Ma is mulatnom kell, ha eszembe jut a fancsali képük ... Fölgerjedten kióvakodtak az erdőből, itt meg asszony helyett pandürok vártak rájuk! (Nevetgél) Haj, de jó volt!

Emlékszem ám a t° pofádra is ... Sóbálvány lettél, mikor megértetted, hogy milyen üzenet postása voltál. (Nevet) Igazán elhitted, te hülye, hogy én megszánhatok két ilyen gazembert? Mi tagadás ... Azt képzeltem, hogy a nagyasszonynak irgalmas szíve van.

PÉTER (fölcsattan) Ha nem az volna, megtűrnék-e a házamban ? No nézzék ! Hát nem én vagyok a kezdeményezője minden jótékonyági akciónak? Emberfia nem mondhat szívtelennek ! Ezt a kettőt azonban elevenen is megnyúzathán. Kéjes gyönyörűséggel ! Ezeknek annyi irgalom se jár, mint a baromnak, melyét halál előtt letaglózna ...

PÉTER (szinte csak magának) Üristen ! Engedelmet, azért csak ember még a kuruc is ...

BARKÓCZYNÉ Nem ! Nem az ! És többé ezt a nevet sem akarom hallani ebben a házban ! Söpredék, szemét, csűrhe -- mondj akármit; inkább megteszi. Szegény jó apám harmincnyolc hónapot ült Thököly börtönében. Csak mert nem esküdött fel a „kuruc ügyre” ! Csatlakozott volna a csőcselékhez, ő, egy gróf Koháry ?

Vagy az uram ! Nem volt Barkóczy Györgynek más bűne, mint az, hogy a kurucok ellenében is kitarított a császár oldalán! Bűn ez? Tolvajok; parasztkok, gyilkosok és kalandorok között mit keresett volna? Számára sem volt kegyelem ! Akkor kellett volna ki-irtani még a kölykeit is, hogy vége legyen mindörökre! Tessék, itt van a lágyszívűség bosszúja : megint kurucok! És megint Kis Albert, s kezdődik előlről a gyilkolás ... (Az izgalomtól kifulladás elhallgat)

INTÉZŐ (krárog, mielőtt megtömré a csendet) Bocsánat ... Rólam hogy rendelkezik a nagyasszony?

BARKÓCZYNÉ Persze. Még te is itt vagy. Visszatérsz Salánkra! Nem egyedül, ne félj. Beszélek a német helyőrség parancsnokával, adasson egy svadront .. ,

Kocsizörgés hallatszik, Péter az ablakhoz lép. Eközben már a szolgáló is beszalad a hírrel

SZOLGÁLÓ Asszonyom ! Asszonyom ! Vendég !

PÉTER A hintó címeréből itélve, Károlyi Sándor úr az ...

BARKÓCZYNÉ Ó nem lehet ! Ma vettem a levelét, hogy indul haza Bécsből. (Izgatottan felkel, ő is az ablakhoz lép) A szobáját! Fűrdőt! Szóljatok az uraknak : a vejem megérkezett !

A szolgáló, a sok parancstól riadtan, kiszalad. Másfelől, ölelő karokkal már robog is be Károlyi

Sándor! Máris itthon? Talán repült? (komoran) Hogy elindultam, már Rózsahegyen hallottam hírért, hogy károlyi váram a kurucé ! S a többi birtok is, kirabolva ! Egyvágtaiban siettem, hátha Krisztinám ide menekült ...

BARKÓCZYNÉ Mit mondasz? Itt mi semmit sem tudunk erről! Hát ezért nem ír két hete ... !

KAROLYI Ha itt nincs, hol lehet?

BARKÓCZYNÉ Nem értem; Károlyt német helyőrség védte!

KAROLYI (bosszúsan rálegyint) No, hiszen a németek ... !

BARKÓCZYNÉ De Sándor !

KAROLYI Tudom én, miért legyintek. Hohendorff az ostrom harmadik napján már a megadásról tárgyalt — azokkal ! Elmondták nekem ... S hagyján, hogy tárgyalt. De mást nem kötött ki, mint szabad elvonulást magának, meg a tisztjeinek. Hogy Krisztinámmal, hogy a marháimmal, a ménesemmel mi lesz, nem érdekelt.

BARKÓCZYNÉ De hiszen ez borzasztó!

KAROLYI Ez az.

BARKÓCZYNÉ Akkor kiben bízhatunk ? S én azt hittem ... Ez az ember salánki intézőm. (Int, hogy lépjen közelebb) Tőle is hallhatsz egyt s mást, amitől megáll az ész! No, mondd csak el a vómnek is, mit műveltek az eszement parasztkok !

INTÉZŐ Háát ... az történt ...

BARKÓCZYNÉ (szavába vág) Mondd el, ki bűjtogat!

INTÉZŐ Nálunk egy Kósa nevű ...

BARKÓCZYNÉ Ki kíváncsi
óra! Kis Albert járja a vidéket!
Rákóczitól van pecsétetes papírja!
Arra uszít, hogy ne dolgozzanak,
s kiváltképp ne az én földjeimen! Tudod-e
miért? Mert a vóm — Te vagy. Már ott
tartunk, hogy azt merik üzenni az én
vómnek: csak „dolhai kölcsönt”
törlesztik, ha a munkát megtagadják! S
ami még rosszabb: ha pandúrokat
küldünk rájuk... (Az intézőnek) Mondd

INTÉZŐ Hát kérem... legyilkolták őket.

BARKÓCZYNÉ Ehhez
hasonlót ki hallott valaha is?
A gazdatisztjeimet sem kímélték.
Tenni kell valamit, Sándor, hamar!

INTÉZŐ Úgy igaz, kérném. Mindjárt itt a szántás
ideje, és mi ...

BARKÓCZYNÉ Te akkor beszélj,
ha kérdezlek. No! Egyelőre nem még
Salánkra vissza. (Péternek) Helyezd el a
házban,
aztán hívd ide a vendégeinket.

Péter és az intéző kimennek Nos,

mit szólsz?

Károlyi, mintha nem hallaná a kérdést, szinte magába-
roskadtan ül. A nagyszony várakozva nézi

Semmit? Nagy baj, ha
te sem
tudod, hogy most mihez kell kezdenünk!
Amint egy korábbi levélben kérted,
Üzentem a barátaidnak; itt vár
Perényi, Sennyei, Domahidy,
már egy hete. Kendi Mihályt is hívtam,
de ő még nincs itt. Mint a Messiást, úgy
vártunk téged és tőled, egy jó hírt!

KÁROLYI Hát azt várhatják.

BARKÓCZYNÉ Látom, kimerült vagy, azért beszélsz így.
Nem baj, én megértem: elgyötört a végét
nem érő bécsi diadalmenet ...

KÁROLYI (öngúnnyal) Na persze, mi más?

BARKÓCZYNÉ ...Hiszen fárasztó az is, ha az embert
túl sokat ünneplik!

KÁROLYI Hát akkor én

BARKÓCZYNÉ egészen friss vagyok!
(mintha nem hallaná) Vegyél egy fürdőt,
aludd ki magad. Beszámolni ráérsz, ha
kipihented a sok protokollt ...

KÁROLYI (ingerülten) Hát nem érti, hogy nincs mit
kipihennem?

BARKÓCZYNÉ Szerénykedsz. Szólok, hogy jöjjenek
később.

KÁROLYI Mondom, hogy ne! Nagyobb bajban
vagyunk, mint ahogy maguk
itt hon sejtetik.

BARKÓCZYNÉ Sándor! Megjjesztesz!

KÁROLYI Nem olyan fából
faragták magát, édes egy anyósom...
Egyébként: talán tudnám, hogy miképp
háritsuk el a bajt, de az csak akkor ér
valamit, ha gyorsan belevágunk!
Éppen hogy sürgesse az urakat,
jöjjenek, döntsük el, hogy mit tegyünk.
És küldessen ide bort, mert egészen
kiszáradtam az úton!

BARKÓCZYNÉ Jaj, hogy is
felejtettem el! Bocsáss meg! Megyek,
intézkedem ...
(Indulna kifelé, de az ajtóban a belépő
vendégekkel találkozik)

Tessék, urak, igen,
itt van. Csak tessék! Engem kis időre
elszólítanak háziasszonyi
teendőim ... (Kimegy)

Károlyi csak kezét szorít Perényivel, Domahidyyel, de
Sennyeit, aki rokon és idősebb, meg is öleli

PERÉNYI Sándor! Nehezen vártunk!

DO;MAHIDY Milyen új rangban üdvözölhetünk?

KÁROLYI Csak a régiiben.

PERÉNYI Szóval birtokot kaptál odafent a
Dolha alatti helytállásodért?

SENNYEI Mondjál már nekünk
valami biztatót; ránk fér nagyon!
Ínségében vagyunk a jó híreknek ...

KÁROLYI Sajnos, csalódást kell nektek okoznom.
SENNYEI Ne! Ne! Tudod, hogy az igazalom árt a
köszvényemnek!

PERÉNYI És különben is,
rossz újságot majd mondunk mi neked.
Nyilván nem tudod, idehaza mi a
helyzet...

KÁROLYI Mindent nem tudok. De a
lényegét: igen. Én a kurucot Dolhánál
szinte megsemmisítettem. Most meg?
Szabadon garázdálkodik és iszonyúan
megerősödött!

Ne haragudjatok, barátaim,
de egyszerűen nem fér a fejembe,
mit műveltetek, míg én odafent
időztem, Bécsben?

Az urak összenéznek, hallgatnak, sóhajtanak

PERÉNYI (elszánja magát) Eleinte még
jól mentek a dolgok. Munkács alatt
úgy elpáholtuk Rákóczit, hogy azt
lehetett hinni: okul a leckéből ...

DOMAHIDY Még a tiszai révnél is komoly hadat
gyűjtöttünk össze! Igazán
jó tervünk volt: a folyóba szorítjuk az
egész csürrhét.

KÁROLYI S mért nem sikerült?
DOMAHIDY Nem tudom. Szegény Kendi Miska volt
a parancsnokunk. Ő négy óra hosszat
védte például a hidat — s hiába.

KÁROLYI Igaz is, Kendi Miska hol marad?
DOMAHIDY Elesett Tiszabecsnél, júliusban.

SENNYEI (mérgeesen) Az volt a baj, hogy az
ütökzetet

követő éjjel elterjedt a hír:
negyvenezer lengyel katona jön
Rákóczit segíteni ...

KÁROLYI Marhaság!

SENNYEI Az hát! De sokan bedölte nekik
s persze, rögtön elkezdtek spekulálni ...
Reggel megláthattuk, mire jutottak: a
tábor szinte kiürült. Ki-ki
azóta is odahaza csücsül,
a söpredék meg vérszemet kapott,
átkelt a Tiszán s röhög a markába,
egyenként könnyebben veszi be a
várainkat!

PERÉNYI Jó, jó, de nemcsak ez volt!
Akadt áruló is. Melith Pali
nélkül sohasem kapták volna meg
Ecsedet!

KÁROLYI (döbben) Melith Pali? Nem lehet!

PERÉNYI Hiszen Dolhánál velem volt, akár ti!
Most meg Rákóczi generálisa. És
elhiheted, az sem rajta múlt, hogy
Károlyt nem előbb prédálta fel a kuruc!
Ő azon buzgólkodott
már júliusban, hogy Krisztinád nyisson
kaput azoknak...

KÁROLYI Hogyha Krisztináról tudtok valamit,
mondjátok el, kérlek! Nem menekült be
Szatmárba?

DOMAHIDY Oda nem mehetett. A vár tartja magát,
de a város körül erős blokádnak van.

KÁROLYI Hát Nagybányára?

SENNYEI Az is az övék.

KÁROLYI És mi még?

DOMAHIDY Váradoleszi! Tokaj!

PERÉNYI Huszt ! Somlyó! Kóvár
 SENNYEI Tárkányt se felejtst ki.
 KÁROLYI *(elképedve)* Micsoda? A te Tárkányod? Hogyan

KÁROLYI *Általános főlhördülés*

SENNYEI Elóvett a köszvény
 KÁROLYI s a blokádi miatt nem hívhattam orvost ...
 De ha most mégis közöttünk lehetsz, túljártál az eszükön!

SENNYEI A szerencse segített. Ostrom közben beüzenték; válasszak, vagy mindenem elveszik, a várat lerombolják s nem kímélnék engem se, vagy ...
 KÁROLYI *(izgatottan)* Vagy?
 SENNYEI Vagy csatlakozom.

PERÉNYI *(kirobban)* Látjátok? Ezért tartunk ott, ahol tartunk ! Ha egy báró Sennyei is ...
 SENNYEI *(szavába vág)* Vajon mit tettél volna te, az én helyzetemben ? Kint megvadult parasztok lesik, hogy mindent elpusztítsanak, s Dolháért bosszút állhassanak rajtam ! Időt nyerni — ilyenkor ez a fő ... Szavamat vették, hogy főlesküszöm Rákóczira s évégett egyenest Tokajba megyek. *(Nevet)* Épp úton vagyok ... Ennék fejében minden birtokom az ő személyes oltalma alatt áll !

KÁROLYI Írást — vettek arról, hogy odamész?
 SENNYEI Mit képzelsz? Azt ok sem engedhetik meg maguknak, hogy egy nemes szava ne legyen szent! Bercsényi is gróf ...
 KÁROLYI Ezek szerint akkor sem vagy esküszegő, ha útközben meggondolod magad ?
 SENNYEI Nem hát.
 KÁROLYI Ostobák !
 SENNYEI Miért? Hacsak azt nem mondod, hogy tartsunk ki, mert már jön a segítség Bécsből — úgysem tehetek mást: le kell tennem azt a nyomorult esküt ...
 KÁROLYI *(nagy sóhajjal)* Márpedig ...

Hirtelen elhallgat, mert belép Barkóczyné s utána Péter, aki boroskancsókat hoz. Ő a továbbiakban azon mesterkedik, hogy itt bent legyen elfoglalva, hallja, mit beszél-nek. Barkóczyné időre a szemével utasítgatja, mikor kinek kell töltenie

BARKÓCZYNÉ Remélem, Sándor, a bécsi ünnepeltetésed történetéről nem maradtam le ! Barátaim, rögtön jön a harapnivaló is, de sajnos, nem lesz igazán alkalomhoz illő, csak a szokásos, „szerény falatok ...
 DOMAHIDY Még hogy szerény ? Emelem poharam a legcsodálatosabb háziasszony egészségére !

Isznak

PERÉNYI Sándor barátunkra!
 SENNYEI Arra, hogy a Bolhai győzelem véghezvivőjének birtokait nem hagyják végleg kuruc .kézén a németek !

Amíg isznak, Károlyi tüntetően leteszi a poharát

DOMAHIDY Sándor, mi van veled?
 BARKÓCZYNÉ Fáradt ...
 PERÉNYI Tósztot se mondasz?

KÁROLYI Hát legfeljebb arra, hogy minél előbb vesszük tudomásul, annál jobb nekünk : Bécs füttyül miránk

Ez túl kemény volt? Kötve hiszitek, mi? Inkább arról meséljek, miféle kintünetések vártak odafent? ! Az elsőt már a városkapuban megkaptam. Fizetnem kellett a vámnál ! Nekem! Hivatkozhattam arra, hogy Szatmár főispánja vagyok; arany-sarkantyús lovag — kiröhögtek !

BARKÓCZYNÉ Az csak félreértés lehetett.

KÁROLYI No persze.
 PERÉNYI Panaszt nem tettél?
 KÁROLYI De mennyire tettem!
 Három hét múlva. Ugyanis csak akkor ért az a második kintünetés, hogy fogadtak az udvarban. No nem maga a császár, csak Savoyai Jenő, aki felvilágosított, hogy megbocsáthatatlan hiba volt hatszáz kurucból szárazt élve hagyni, sőt : gyanús, vajon nem játszom-e össze velük?

Dermedt csend; Barkóczyné intésére Péter bort tölt

Hát így állunk, barátaim.
 SENNYEI Most már értem, miért ül tétlenül itt, Kassán a Montecuccoli-ezred, miközben belőlünk földönfutókat csinál Rákóczi!
 PERÉNYI De hát azt hiszik Bécsben, hogy őket nem fenyegeti a lázadás ?
 KÁROLYI *(legyint)* Ott úgy könyvelik el: megint egy magyar szalmaláng-tűző fölbuzdulás. Majd ki is huny magától, hisz most nem áll mögötte a török.

DOMAHIDY Téboly !
 KÁROLYI Sőt, Bécsben az is nyílt titok, hogy az országban állomásozó ezredeket az örökösödési háború miatt elvezénylik innen, mert a bajorok és a franciák már Felső-Ausztriát fenyegetik ...
 BARKÓCZYNÉ S mi magunkra maradunk? PERÉNYI Valamit tennünk kell ! Ez a csürhe túl sokat mert eddig is !
 SENNYEI Kezdem azt hinni, hogy nemcsak az esküt lesz muszáj letennem, de rákényszerülök, hogy elfogadjam Rákóczi ajánlatát is ...

KÁROLYI Tehát ajánlat is volt?
 SENNYEI Saját kezűleg írt levélben kért fel rá, hogy legyek a tiszántúli hadsereg vezérlő tábornoka !

KÁROLYI Hm. Ez már valami.
 PERÉNYI Igen. Arcátlanság !
 KÁROLYI *(Sennyeihez beszél)* S te mit feleltél?
 SENNYEI Amíg, nem tudtam, mivel jössz haza Bécsből, természetesen vonakodtam. Mire Rákóczi ... ?
 KÁROLYI Másodszor is írt, s az új levélben már donációt is ígért, ha kötélnék állok.
 PERÉNYI Gyalázat !
 KÁROLYI Dehogy az, Miklós! Épp ellenkezőleg, nagyon, nagyon elgondolkodtató ...
(Int Péternek, hogy töltsön bort)
 Egy terv kezd kibontakozni előttem ... Mit szóltok, ha én megmondom, hogyan nyomhatjuk ki a szuszt a lázadásból?

DOMAHIDY *(lelkesen)* Azt várjuk tőled, Sándor!
 SENNYEI Követünk!
 Én csak hálás leszek, ha tudsz megoldást,
 hogy távol tartsam magam attól a
 népségtől!

KÁROLYI Ígérjétek meg, hogy bármit
 mondok, nem fogtok gyanúba.

BARKÓCZYNÉ De Sándor!
 SENNYEI Mi jut eszedbe!
 DOMAHIDY Nem vagyunk bolondok ...
 KÁROLYI Annál jobb. Akkor igyunk rá.
(Míg isznak, a szemé sarkából Perényit lesi)

DOMAHIDY Beszélj már!
 KÁROLYI Nézzünk szembe a helyzetünkkel: a
 lépéselőny, de meg a túlerő is
 — hiába tagadnánk! — a kurucé.
 Bécs előbb-utóbb nyilván észbe kap,
 csak féltő, hogy ,az későn lesz nekünk.
 Az ellenség mostanra oly erős lett, hogy
 kívülről el nem bánunk vele —
 próbálkozzunk hát: belülről!

DOMAHIDY Nem értem
 PERÉNYI Én meg nagyon is!
 KÁROLYI Persze, mert te átlátsz rajtam. ugye? Te jobban
 tudod, mint én, hogy mit is akarok!
(Perényit nézi, de az hallgat)
 A pillanat
 tálcán kínálja, hogy manőverezzünk.
 Odaát bugrisok viszik a prímet,
 s mi van kívülről? Nagy, buta tömeg.
 Mi tehát — méltóságunk, birtokunk,
 katonai képzettségünk egész
 súlyával! — közibük állunk, hogy aztán ...

PERÉNYIAzok közé? Soha! Segítsük azt a csúrhét?
 Ez a terved? Lealjasodjunk?

KÁROLYI Én reálpolitikának nevezném.
 PERÉNYI Nem a név számít.
 KÁROLYI Nem is. A siker.
 PERÉNYI De kié? Szégyenkeznek a helyedben!
 KÁROLYI Az ördög győz mindent szégyenleni!
 BARKÓCZYNÉ Igazán, Sándor, én sem értelek ...
 DOMAHIDY Tegyük fel, hogy egyéb skrupulusom
 nincs:
 akkor is: szolgáltassam ki magam Kis
 Albert bosszújának?

KÁROLYI Te mondd meg, bátyám,
 esett-e bántódásod, miután
 megadtad magad?

SENNYEI Nem.
 KÁROLYI Melith Palit
 zaklatták-e?

Sennyei kényszeredetten nemet int
(A többiekhez) Pedig mindketten ott
 voltak Dolhánál!

DOMAHIDY Megengedem, egyszer-
 kétszer így lehetett ... De annyira ők sem
 hülyék, hogy meg ne értenék: ha ennyien
 állunk át, miért tesszük!

KÁROLYI Nézz Miklósrá! Elég nyíltan beszéltem,
 vagy nem? És mégsem érte, hogy minél
 több fontos pozíciót kaparintunk meg
 odaát, annál hamarabb tudjuk a
 lázadást lefékezni s a mi
 ügyünk kézesíteni ...

Péter kezéből csörömpölve kiesik egy pohár

BARKÓCZYNÉ Te állat! Takarítsd fel és hozz be
 másikat!

Péter fejet hajt, kimegy és már nem jön vissza

PERÉNYI *(tétován)* De azt mondtad, hogy a katonai
 tudásunkkal is őket kellene szolgálnunk!

KÁROLYI Édes öregem, ha már
 te vagy egy kuruc ezred, vagy 'egy hadtest
 parancsnoka s ütközetre kerül sor —
 rajtad áll, hogy — ha nem akarsz — ne
 gyózz!

Egy csatát el is lehet veszteni ...
 PERÉNYI *(ámulva)* Hát te... Szóval... Így képezed?
 KÁROLYI *(harsogva mulat a másik csodálkozásán)* Csakis!

Miért, mit hittél? Bizonygassam tán, hogy
 a szagát is utálok a parasztnak?
 PERÉNYI Bocsáss meg ...
 BARKÓCZYNÉ *(földrelegzik)* Hát így már más! DOMAHIDY
 Más, de
 mégis
 túl kockázatos! Mert mi lesz, ha mondjuk,
 Bécs a végén felülkerekedik,
 s a hűtlenséget számon kéri rajtunk?
 SENNYEI *(kedélyesen)* No, arra az Illéry
 Gyuzsiénál
 nincs jobb megoldás! Ismeritek őt, nem?
 Jöhet török, német, kuruc, labanc
 rezsím -- ő mindig talpon tud maradni, sőt,
 még gyarapszik! Most is kitalálta, miként
 ússzák meg, hogy színt valljanak: ki pártján
 vannak? Jegyzőkönyvileg örökítse meg a
 vármegye, hogy hű a császárhoz és csak
 kényszernek enged! A jegyzőkönyvet futár
 vitte Bécsbe, Rákócziinak pedig ment a
 levél: testületileg leteszik az esküt

Általános derűtség

DOMAHIDY *(a fejét rázza)* Azért én mégis
 megpróbálok inkább
 bejutni Szatmárba. Majd ott kivárom,
 merre dől el! És biztos, ami biztos ...
 KÁROLYI Mi biztos ma? De ha neked elég,
 hogy megóvod a pusztát életed,
 sőt azt is csak talán! Viszont, aki
 engem 'követ: szerezhet! Hallhattátok,
 Rákóczi birtokokat oszt az új
 híveinek...

PERÉNYI Hát ez megfontolandó.
(Domahidynak) Te, Sándornak igaza van!
 Ha ő
 csatlakozik, vele tartok!

KÁROLYI Aki
 közülünk odaát már gyökeret vert,
 egyengetheti a többiek útját!
 A mienket. Pista ,bátyám, mi meg
 az utánunk jövőkét ...
 PERÉNYI Úgy legyen.
 SENNYEI Igyunk rá!
 KÁROLYI Igyunk rá! Hohó, csak
 innánk...
 BARKÓCZYNÉ *(Sorra fölemeli a kiürült kancsókat)*
 Jaj, de röstelltem! *(Az ajtóhoz megy)*
 Péter! Valaki!
 Hát senki sincs itt?

SZOLGÁLÓ *(riadtan beszalad)* Parancsolt,
 nagyasszony?

BARKÓCZYNÉ Pétert hívtam! Mi ez, elfogy a bor,
 a cselédség meg lazsal? Hol az a
 nyomorult?

SZOLGÁLÓ Jaj, nem is merem...
 BARKÓCZYNÉ Beszélj!
 SZOLGÁLÓ Hát ó... megszökött.

BARKÓCZYNÉ Mikor?
 SZOLGÁLÓ Az imént. És
 ... elvitt egy lovat is.

BARKÓCZYNÉ Egy LOVAT?
 SZOLGÁLÓ A több évi bentragadt bér fejében,
 úgy mondta ...

BARKÓCZYNÉ *(pofon vágja)* Takarodj! Várj! Aki csak
 bírja magát, utána! Visszahozni!
 Az alávaló! Hová mehetett?
 És ha ... azokhoz? Nem, oda nem merhet.

S ha mégis? El kell fogni ! Hamar! (A vendégekhez fordul)

Hát nem értitek? Végig előtte beszéltünk!

Harmadik kép

1703 szeptembere, a Szatmárt ostromló kurucok tábora Pálfalva határában. Kis Albert sátra. Nincs benne más, csak ágy, szék, asztal. Esze Tamás lép be. A fekvőhöz megy, fölébe hajol és rákiált

ESZE Hej, ébresztő ! Itt a német!
KIS ALBERT (még félálomban, fölugrik) Jövök, fiúk! (Rohanna ki, de Esze visszatartja)
ESZE Állj meg, Albert! Nézz ide: én vagyok! Tréfa volt!

KIS ALBERT (most kezd ébredezni) Tamás ... ? Hát te hogy kerülsz ide?

ESZE (derül rajta) Meglátogattalak.
KIS ALBERT Újabb ritkán jutok az eszedbe... ESZE Most itt vagyok.

KIS ALBERT (vállon öleli) Ne félj, örülök is, hogy végre idedugtad a pofádat!
(Az ágyra néz) Röstellem, hegy éppen alva találtál, de két napja le se szálltunk a lóról ...

ESZE Merre jártatok?
KIS ALBERT Nagybánya felé.
Hírét vettük, hogy valamelyik éjjel a német kiküld Szatmárból egy svadron, hogy foglalják vissza a pénzverőt.
Nosza, mondtam Rákócziinak, engedjen el néhány jó emberemmel, — itt ostrom címén úgyis csak lazszálunk

hadd tanítsam meg a németet, hogy már más világ van — ha rabol, ráfizet! ESZE No és sikerült?

KIS ALBERT (dühösen legyint) Nem ! A pénzverőnek ugyan a közelébe' se jutottak, de...

ESZE Mit akarsz még?
KIS ALBERT Hogy mit? Foglyot is

ejthettünk volna! Nem akármilyet: a várparancsnok helyettese, egy őrnagy vezette őket! Nagy fogás lett volna. Azért szalasztottuk el, mert olyan gebékkal, mint a miéink, egyszerűen nem érthették utol — be is jutott Szatmárba!

ESZE Sose bánd ...
KIS ALBERT (mérgesen) Dehogynem bánom ! Egy őrnagyért

bármilyen foglyot 'kicsérélhetünk !
ESZE Ha most nem ment, majd máskor sikerül... KIS ALBERT Tudod, hogy itt őrzik a dolhai

foglyokat is? Közöttük az öcsédet?
ESZE (sóhajjal) Tudom. De hát mit tegyünk?
KIS ALBERT Az dühit,

hogy nem az ügyetlenségünk, vagy a gyávaságunk a kudarc oka. Akkor tudnám, mit tegyek. De guta kerülget, hogy győznünk kéne, csak felszerelés

nincs, csak jó lovaink nincsenek...

ESZE Rákóczi a magáéból fedez mindent. De többre nem telik.

KIS ALBERT Ne is
ő hozzon még nagyobb áldozatot!
Csak ne tiltsa meg, hogy amink hiányzik, elrekviráljuk azoktól, akik az ellenséggel tartanak.

ESZE De tiltja.
És jól teszi ! Sohasem tudhatod, hogy aki ma ellenségünk, nem áll-e

holnap közénk? Föltéve persze, hogy nem tántoritjuk el ilyesmivel...

KIS ALBERT S ha mel'énk tántorul, az ám a nagy baj !
ESZE (bosszúsan) Ez nem vicc, Albert! Sok múlik azon,

hogy hajlandó vagy-e megérteni?
Rákóczi most továbbvonul Tokaj alá s visz engem is, az ezredemmel... KIS

ALBERT (közbeveg) Továbbmegy? Mielőtt Szatmárt bevettük?

Mit ér, ha miénk lesz a felvidék, de a hátunkban ott a legerősebb erődítmény a németek kezén?
ESZE Dehogy marad az övék ! Sőt, az ostrom-zár szorosabb lesz!

KIS ALBERT Hogyan, ha elmentek?
ESZE ...Egyszóval, most, hogy döntenie kell, ki legyen a blokádnak parancsnoka,

többek közt, megkérdezett engem is, kit javasolnék? (Nyel egyet) Téged mondtalak.

KIS ALBERT (meghatva) Tamás ! (Legyint) De ő, persze, 'kinevetett !

ESZE Tévedsz ! Abból viszont nem is csinált titkot, hogy vannak fenntartásai veled kapcsolatban. Gyakran merev vagy, nem alkalmazkods az új viszonyokhoz, nyersen beszélsz, tombolsz, mint egy vadember ..

KIS ALBERT Hát ez a baj ? Hogy rossz a modorom? Tényleg rossz! De végtére is mi ez itt: várostrom, vagy teadélután?

ESZE Másról van szó.
KIS ALBERT Másról? Ugyan miről? Talán arról, hogy úgy találja, mégsem értek igazán a hadviseléshez?
Eddig még mindig elégedettebb volt velem, mint én -- magammal!

ESZE Rossz nyomon jársz. Arra nem lát elég biztosítékot, hogy amit parancsol s főleg, amit tilt, te éppúgy betartatod, mintha ő maga volna itt!

KIS ALBERT (felháborodva) Ki mondhatja, hogy megszegtem egyetlen tilalmat is?
ESZE (elmosolyodik) Senki. De, hogy nehezedre esett

nem megszegni, mindenki tudja rólad. S ez a baj ! Mert a katonáid is számítanak majd rá, hogy megbocsátod, ha prédálják a másét ...

KIS ALBERT csak merő spekuláció!
ESZE De nem alaptalan...
KIS ALBERT Ennyi erővel azt is mondhatnátok, hogy azért nem vagyok alkalmas ilyen posztra, mert „esetleg”, „talán”. vagy „hátha” áruló leszek...

ESZE (megrázva a fejét) Azt a fél karomba is lefogadnám, hogy áruló, te, soha nem leszel!

De már arra, hogy rendet és fegyelmet fogsz tartani, sajnálnék egy fityinget is kockáztatni!

KIS ALBERT És ugyan miért?
Az én ezredemben olyan a rend, — szeretném látni, kiében külön! —, hogy még az éhes, rongyos, kimerült katonáktól is bármit kérhetek, tudod, hogy nélkül megteszik!

ESZE Látod ? Ez a baj ! Hogy te — kérsz tőlük. Szerinted ez fegyelem?

KIS ALBERT Mi más?
ESZE Jó. Fent, a hegyek közt, amíg bujdosunk, megtette ez is. De ha már beláttuk — ugye, beláttuk? —, hogy amennyiben győzni akarunk, valódi, reguláris hadsereggé

De hisz ez

kell szerveződnünk, a fegyelem is más; több ennél! Például . . . nem szabadna előfordulnia olyasminnek, amire az imént lettem figyelmes: eljöhettek a sátradi anélkül, hogy bárki megállított volna és megkérdeje, ki vagyok? Nálad nincs őrség? Akárki bejöhet, ha kedve szottyan?

KIS ALBERT Álljon meg a menet! Akárki — nem. De téged — ismer minden katonám. Adnék is nekik, ha Esze Tamást zaklatnák . . .

ESZE Pedig inkább engem is, mintsem mindenki megbizzanak! KIS ALBERT Hallod-e, furcsán beszél. Kitél félnek? ESZE Rákóczi is ezt mondta. Tegnapig. KIS ALBERT Tegnapig . . . ?

ESZE A merényletig!

KIS ALBERT Miféle merénylet . . . ?

ESZE Te nem tudsz róla?

KIS ALBERT Kitél tudnék? Messzi jártam.

ESZE Igaz is, mondtad. Egy német ügynök volt.

KIS ALBERT Rákóczi él?

ESZE Nagyon kevés hiányzott, hogy megöljék! KIS ALBERT De 'él?

ESZE Szerencsénk van: egy karcolás sem esett rajta. Sőt, azt a gazembert ő sebesítette meg!

KIS ALBERT Hála isten!

ESZE Hála bizony! De az kevés. Okulnunk is kéne abból, hogy gondtalanul 'besétálhatott hozzá a merénylő!

KIS ALBERT Jól van, értettem. Majd óvatosabb leszek ezentúl. Megkettőzőm az őrséget. Elégedett vagy velem?

ESZE Ennek, mindenestre, örülök. De, sajnos, akad más is, súlyosabb, amit szemedre hányhatnék . . .

KIS ALBERT No, bökd ki!

ESZE Meg kell értened, nagy felelősség, hogy ilyen tisztségre ajánlottalak . . .

KIS ALBERT Sose szabadkozz. Mi van a bögyödben? ESZE Nem szeretném, ha félreértenél, de... (Körbematat) Miért laksz ilyen szegényesen?

Miért kell szinte tüntetned velem, hogy a sátradi híján a kényelemnek? Miért jársz szakadt csizmában? Miért nem varratsz — legalább egy díszruhát? Gúny tárgya a gúnyád!

KIS ALBERT Engem, nem izgat.

ESZE De ártasz vele Rákóczinak is! Mit gondolnak róla, így fizeti a legjobb embereit? Mondd csak, Albert, nekem nem telik többre?

KIS ALBERT Rákóczi velem bőkezű.

ESZE Hát akkor... ?

KIS ALBERT Szétesztom, amim van, hogy le ne süljön a bőr a pofámról! Mondd meg, Tamás, de őszintén, mi jut a többieknek? Akik nem tisztek! Mi teljesült abból, amit Rákóczi nevében ígértünk? Az égvilágon, semmi!

ESZE No, azért ez túlzás! Semmi, hogy még rendelettel is óv minket az urak bosszújától? „Jobbágyokból lett kuruc katonáim bármely korábbi vétkét megtorolni kemény büntetés alatt tiltatik...”

KIS ALBERT Ezért legyünk hálásak? Hát milyen vétkeink vannak — például — nekünk? Lázítottunk. Nemesre fegyvert fogtunk. Hadat szerveztünk — de kinek? Felelj!

ESZE (zavartan) Jó, mondok mást. Az is semmi, hogy a hadbavonultak családja ezentúl

nem köteles fuvart adni, s a házuk is mentesül a beszállásolástól?

KIS ALBERT Nagy vívmány! Csak az a hátulütője, hogy ennyicskét megadni még Lipót császár is jónak látott, már tavaly! Semmi ez mind. Az volna „valami”, ha az emberek nem mindig olyan hírt kapnának hazulról, hogy ami napszámot, dézsmát, robotot, adót nem hajthattak be rajtuk, kétszer is behajtják az otthon maradtakon! Zabot hegyezünk, pajtás, amíg arra rá nem vesszük Rákóczit, hogy ezen változtasson!

ESZE Meglesz az is, ne félj. Majd rákerül a sor... Holnapután, kiskedden? Túláságosan türelmetlen vagy! Csak három hónapja, hogy verekszünk.

CSodára számítottál?

KIS ALBERT Nem, nem arra. De arra sem, hogy ahány új kiáltványt kiad a fejedelem, mindegyik kevesebbet ígér, mint az előző! Itt van a legutóbbi, a Vetésről keltezett. Ebben legföljebb felét ígéri mindannak, amiről Brezánban volt szó, mikor hazaindult! (mosolyog) Ó, ez taktika! Így téveszti meg a nemeseket. Ők csak hadd reméljék, hogy nem esszük olyan forrón a kását...

Elhallgat, mert belép egy katona, aki lehet azonos is az első képben látott őrral. Fesztelenül Kis Alberthez fordul

KATONA Albert, fogtunk egy gyanús alakot Nem katona, nem úr... Erősködik, hogy fontos, amit tud, de csak neked mondja el. Üldözik, azt hajtogatja...

KIS ALBERT Kik?

KATONA Összevissza beszél; Károlyit emlegeti, meg valami nagyszasszonyt . . . KIS ALBERT Mi a fene! (Eszére néz) Ezt hallgassuk meg együtt!

ESZE (bólint) Meghallgathatjuk . . .

KIS ALBERT Hozzátok ide!

A katona kisiet

ESZE Amint látod, azért van nálam őrség! (komoran) Te így komázol az embereiddel?

KIS ALBERT Hogyhogy „komázom”?

ESZE Tegezett az őr.

KIS ALBERT Hát persze! Nagy Pista a régiék közül való, már Dolhánál velünk volt . . .

ESZE Az mindegy. Te a parancsnoka vagy! KIS ALBERT No és? Mit mondjon? „Kegyelmes uram”?

ESZE Az, ég áldjon meg, vedd már tudomásul: te Rákóczi ezereskapitánya vagy, nem jöttmentek, csavargók, vagányok cimborája, akivel bármikor, bárki bratyizhat!

KIS ALBERT Hát mégis igaz, amit a régi bajtársak mesélnek rólad, hogy alig állsz szóba velük . . . (gúnyyal) No lám! Hát hozzád járnak panaszkodni?

ESZE

KIS ALBERT Nem „járnak”! Éppen csak összeakadtunk, és sok más közt, te is szóba kerültél . . .

ESZE Sejttem, kik lehettek. Lesz gondom rájuk!

KIS ALBERT (kirobban) Az istenfádat, jusson már eszedbe, azokról beszél, akik vezérükké emeltek, maguk fölé, de ahogy megválasztották, úgy le is tehetnek!

ESZE Nevetséges! Én a fejedelem kezéből kaptam .a kinevezésem. Jobb, ha leszámolsz az illúziókkal: ez itt többé nem gerillacsapat, ez hadsereg!

KIS ALBERT De nem zsoldosoké! A bajtársaidnak nem mondhatod, hogy „pofát súlyba és szolgálj tovább”!

ESZE Főlöseges, hogy te figyelmeztess rá!

KIS ALBERT Úgy látszik: *nem*, ha elment az eszed !
(Elhallgat, mint aki érzi, hogy veszélyes pontig jutottak. Mikor újra megszólal, barátian aggódó a hangja)
Tamás, mi van. veled? Mi van —velünk? Ahogy a bajtársainkról beszéltél: mint egy idegen! Mondd, mi változott meg?

Három hónap — te mondtad! — *nem* idő, mégis rögtön egymás torkának estünk, pedig hát nem akartuk ...
(átfogja Kis Albert vállát) Rá se ránts, pajtás! (Sóhaj) Néha nekem is úgy tűnik, hogy az az Esze Tamás, aki három hónapja még, mint egy kivert kutya, bujkált, rongyos volt, pajtáiban aludt és sokszor napokon át nem evett, valamikor az özönvíz előtt élt ...
Más lettem, igen. És büszke vagyok rá, hogy tudom a lépést tartani! Az is jólesik, hogy tiszteletet követelhetek. Bűn ez? Árulás? Rákóczytól megkaptuk az esélyt, hogy bebizonyítsuk: ma is jók vagyunk vezető posztra; nem vall velünk szégyent. Miért ne élne a lehetőséggel? Azt hiszem, te félsz az új módszerektől ! Pedig a cél : ugyanaz ! És ma sincs rá okod, hogy félj, hidd el !

KIS ALBERT Fél a rosseb !

Az iménti katona a sátorba kíséri Karácsony Pétert

KATONA Hát itt volnánk. De most aztán beszélj !
PÉTER Föl ne vedd, pajtás... Nem lehet előtted.

A katona Kis Albertre néz, az int neki, hogy menjen ki. Esze Tamás körüljárja Pétert és megáll előtte

ESZE No, beszélj végre? Vagy menjek ki én is?

Péter felnéz, megismeri Esze Tamást, látni, hogy elfogja a rémület

PÉTER Úristen ! Esze Tamás !
ESZE Valahonnét ismerősnek tűnsz ...

KIS ALBERT (ő is közelebb lép) Nekem is !
ESZE Ki vagy?

PÉTER Özvegy Barkóczy né belső cselédje.
ESZE A nevedet kérem !

PÉTER Karácsony Péter.

ESZE Hol szolgáltál?
PÉTER Kassáról szöktem el...

KIS ALBERT Hagyd, Tamás. Lehet, hogy mi tévedünk.
Ki veled, mi az a fontos, amit tudsz?

PÉTER Csak az, hogy Károlyi hazajött Bécsből és megszállt nálunk, Kassán, vagyis a nagyszony házában...

ESZE Várjunk csak! Mindig

PÉTER Kassán szolgáltál? Másik birtokon nem?
Már az ükapám is Barkóczyék jobbágya volt ...

ESZE A kérdésre felelj !

KIS ALBERT Ez ráér még ! Hadd beszéljen előbb !
Annyit én is tudok, hogy Károlyi itthon van már ...

PÉTER És rögtön összehívta az urakat, hogy tanácskozzanak.

Rossz hírt hozott: egyhamar nem jön Bécsből segítség ! Volt is elkéseregés,

de Károlyi azt mondta, neki van egy terve, hogy mégis, hogyan lehetne a felkelésből kinyomni a szuszt . . .
Arra felelj tüstént: hat 'éve' hol szolgáltál?

ESZE Mindig ott, ahova küldtek.

ESZE Ahova küldtek. Szép. Ide ki küldött?

PÉTER Nem küldtek ! Azt akartam, hogy időben megtudjátok, mi Károlyiék terve... KIS ALBERT Hát nem ártana. Tamás, hagyd beszélni! Kit láttál Kassán?

PÉTER Ott volt az öreg Sennyei báró. Ő Tokajba tartott, esküt letenni, mégis azt remélte, hogy jön a német, s akkor mégse kell kuruccá lennie; ott volt Perényi Miklós, Domahidy ...

ESZE (hirtelen fölkiált) Tudom, ki vagy ! Te voltál Csonkapapiban, hat éve, aki a pandúrok kezére játszott minket! Te hoztad azt a hírt, hogy az asszonyaink várnak biztos helyen . . .

KIS ALBERT Azt hiszem, tévedsz. Az a nyomorult nem merne még egyszer elénk kerülni !

ESZE Nézz rá, ha nekem nem hiszel.
PÉTER (remeg, alig hallani a hangját) Igen, én voltam az.

KIS ALBERT Nem féltél, hogy...

PÉTER De félttem. És most is félek. Tehetsz velem, amit akarsz. Csak előbb hallgass meg.

ESZE Ennek egy szavát se hiszem el !
PÉTER A nagyszony becsapott engem is. Megmutatott két síró nőt, hogy ők volnának Kis Albertné és Esze Tamásné. Őket szánja, csak azért segít, hogy végre találkozzatok . . .

KIS ALBERT Ez igaz lehet. Elmondta utólag az asszony, hogy azt ígérték neki : 'látni fog, ha Csonkapapiba megy...

ESZE No és, mit számít az! Őt is becsapták !
PÉTER Én nem tudtam akkor, hogy minek az eszköze vagyok ! Nincs nyugtom azóta. Szeretném jóvátenni. Amit mondok, azért tudom, mert úgy beszélnek az urak előttem, mintha senki se volna ott ! Színleg át akarnak állni valamennyien, azt remélve, hogy Rákóczytól majd nagy rangokat kapnak és a gyeplőt kezükbe kaparinthatják . . .

ESZE Hazudik! Ez az ember: provokátor!

KIS ALBERT Amit mond, 'egy csöppet sem hihetetlen.

PÉTER Esküszöm, hogy most igazat beszélek!

ESZE Lebecsülnek minket a megbízóid, ha azt hiszik, hogy még egyszer bedőlünk neked!

PÉTER Senki sem bízott meg! Magamtól jöttem!

ESZE Persze. Ahogy hat éve is!

PÉTER Hat éve nem. De most tényleg ...

ESZE Aki egyszer vállalkozik ilyesmire, az máskor is kapható!

KIS ALBERT (halkan, elgondolkodva) Elfelelted, Tamás, minket is mi mindenre rávett az éhség amikor már tűrhetetlen volt? Beálltunk még Károlyihoz is, vármegye pandúrjának. Ha parancs jött, azt is meg kellett tennünk, amit most már, utólag, bánunk. De akkor? Muszáj volt, hogy föl ne forduljunk. Ezzel talán mi is örökre eljátszottuk a becsületünket?

ESZE (kissé zavartan) Az más volt.

KIS ALBERT Miért más?

ESZE Mert az első adódó alkalommal abba is hagytuk !

KIS ALBERT És hátha neki
ez az első adódó alkalom?
PÉTER *(boldogan)* Pontosan úgy!
ESZE És ha ráfizetünk?

KIS ALBERT Gondolkodj : ha valaki meg akar tévesztetni minket ezzel a hírrel — őt küldi ? Akit fölismerhetünk?

PÉTER Barkóczyné is így riogatott, ahányszor hírt kapott, hogy csapatostul szöknék el a jobbágyai: te is szöknél, ugye, de ha valakinek, neked odaát csak félnivalód van, Kis Albert, Esze Tamás nem bocsát meg ...
ESZE *(günyosan)* És te, mindennek ellenére, itt vagy !
Meg kéne hatódnunk, ugye? Jutalmat is vársz! Tévedtem: nem „küldtek”, te csak hallottál valamit s nekünk szeretnéd eladni! Így van ? Lökj neki pénzt, Albert!
PÉTER Egészen mást kérnek ...
ESZE De valamit kérsz!
PÉTER Szeretnék ... itt maradni katonának. KIS ALBERT Ez minden? Maradj! De figyelmeztetek: egy gyanús jel — és véged! Fegyvered van?

PÉTER Az nincs.
KIS ALBERT Majd szerzel magadnak! Keresd meg Kósa Gergely osztagát, mondd, hogy én küldtelek.
PÉTER *(letérdel)* Esküszöm, hogy soha ...
KIS ALBERT *(ingerülten odébb lép és rákiált)* Állj fel, de rögtön! A templomban térdepelj. előttem ne !
PÉTER Hogyan köszönhetem meg, hogy ...
KIS ALBERT Sehogy se köszönd! Verekedj jól. Eridj, míg meg nem gondolom magam!

Péter kimegy

De jó, hogy itt voltál velem! Azonnal tennünk kell valamit! Meg kell előznünk, ami készül ! Ha ugyan máris el nem késtünk vele.
ESZE Miről beszélsz ? Mi készül?
KIS ALBERT Hallhattad. Itt rövidesen azok fognak parancsolgatni, akik ellen a felkelést útjára indítottuk!
ESZE A németek? Itt?
KIS ALBERT *(nagy nyomatékka)* Nem a németek! Te is tudod, hogy 'én Károlyiékrol beszélek.
ESZE Még ha átállnának is; vannak, vagy négyen. Haj, de nagy veszély ... !
KIS ALBERT Ha az a négy itt nagy rangba kerül, követi az egész atyafiság ! Mind rokonok a mi nemeseink, és a családi érdek mindahánynak előbbre való akármilyen ügynél! Beajánlja egyik a másikat, másik kezeskedik az egyikért — mi meg egy napon arra ébredünk, hogy a seregben, a hivatalokban, mindenütt ők ülnek! Övék a gyeplő! És mi a miénk? A zabla, a szánkon!
ESZE Ettől félttem, hogy végül is hiszel ennek a fölbérelhető bitangnak! Pedig hát minden szavából süttött, hogy hazugság!
KIS ALBERT És pedig azt hiszem, amit nekünk elmondott, színgaz.
ESZE Igaz, igaz ... Mi benne az igaz? Hogy Károlyi tényleg találkozott a barátaival? Lehet. No és? Hogy ez a fickó 'kihallgatta őket?

Nyilván. De amit hallott, kiszínezte, mert rájött, így többet 'ér a meséje... KIS ALBERT Akkor miért utasította el a pénzt? Csak azt kérte, hogy maradhasson.
ESZE Ez még gyanúsabb ! Talán éppen az volt a feladata, hogy valami trükkkel beférközzék az ezrededbe.
KIS ALBERT És mire megy *azzal*?
ESZE Például jelenti, hány lovad, embered *van!* Ez inkább vall egy Károlyira, egy Sennyeyre... Ne felejtse el, hogy ezek az urak akármilyenek is -- mégsem akárhik! KIS ALBERT Ezt miért mondd?
ESZE Mert ha róluk van szó, egészen elvakít a gyűlölet; bármit elhiszel, kételkedés nélkül — de eszedbe sincs kiterjesztetni a gyanakvást arra is, aki már elárult egyszer minket! Hogy van ez?
KIS ALBERT Tudod, benne van az ösztöneimben, hogy attól, aki úr, jót sose várjak és azt sem tudom 'elfelejteni, hogy az a *nyomorult* — én is lehetnék, mert csak szerencse, hogyha nem vagyok én is *cselédje* egy Barkóczynénak ... Tudom magamról, mennyire nehéz egyszerre lenni kiszolgáltatottnak meg tisztességesnek !
ESZE Egyszerűen nevetséges, hogy még te' keresel mentségeket az urak ügynökének ...
KIS ALBERT *(csöndesen)* Én is kérdezhetném, hogy te miért vagy oly nagy véleménnyel az urakról...
ESZE *(mint aki nem hallja)* Egyébként, még ha igaz volna is, amit ez el akart hitetni, akkor is kettőn áll a vásár: egy dolog, hogy Károlyiék mire 'készülődnek, másik dolog, hogy a fejedelem átlát-e a szítán?
KIS ALBERT Azért nyugodtabb leszek, ha magam gondoskodom arról, hogy ne is sikerülhessen a tervük!

Beront egy izgatott katona és riadtan jelent

KATONA A főgenerális, Bercsényi Miklós, itt van a *táborban!*
KIS ALBERT Ez mit jelent, Tamás? Te tudod?
ESZE *(sejtelmes mosollyal)* Ez aligha mást, mint azt, hogy a tiszántúli hadak új parancsnokát kihirdetni jött ...
KIS ALBERT *(izgatottan)* Hát eldölt már?
ESZE *(mutatja, hogy ez még titok)* Pszt, te semmit se tudsz!

Bercsényi és a kísérete bevonul a sátorba

BERCSÉNYI No lám! Ezereskapitány urak épp együtt? Ez kapóra jön nekem, legalább egyszerre ismerhetik meg a fejedelem határozatát! Szatmár ostroma, minden jel szerint elhúzódik. Hónapokra lekötne idejét, energiáját. Ezért úgy 'döntött, hogy az ostrom folytatását egy tapasztalt, régi hívére bizza!

Esze rákacsint Kis Albertre. Bercsényi az ezután következőket már olvassa

„Új generálisunknak éppen úgy tartozik engedelmeskedni minden főtisztünk, tisztünk 'és közemberünk, mint nekünk magunknak, *mielholgy* ő

	a mi képünkben parancsol 'ezentül az összes tiszántúli ezredeknek!' ESZE (lelkesen) És ki lesz az?			
	Bercsényi előbbre tessékeli Sennyeit			
BERCSÉNYI	Báró Sennyei István.			
	Negyedik kép			
	Parancsnoki szállás a Szatmár alatti kuruc táborban. Berendezése a körülményekhez képest fényűző. Sennyeinek köszvényrohama volt az éjjel, még most is erős fájdalmai vannak. Beszéd közben fel-feljajdul. Fölpolcolt láb-bal ül egy karosszékekben. Mindenese, Gandel Zsiga jön-megy, sürgölődik körülötte; borogatást hoz, kenőcsökkel keni, gyógyteával itatja.			
GANDEL	Muszáj volt 'tegnap este annyit enni? Kivált töltött káposztát, dagadóval!			
	Megmondtam, ugye, hogy ez lesz a vége ... De Gandel Zsiga hiába beszél —			
SENNYEI	most aztán tessék, megint rohamunk van!			
	Ne bánts még te is! Meg kell veszni, úgy fáj!			
	Hiszen ... jaj! ... tudod, mit ünnepeltünk ... jaj!			
GANDEL	Na, azzal sokra megy, ha én tudom.			
SENNYEI	A köszvényének magyarázza meg!			
	De próbáld megérteni! Az alatt a három hónap alatt, amióta én irányítom Szatmár ostromát, annyi energiát egyetlen ügybe sem öltem, mint abba, hogy a fogoly-cserét a németekkel nyélbe üssem!			
	Elvárnád, hogy amikor sikerült, koplalva ünnepeljek?			
GANDEL	Legalább			
SENNYEI	ne ivott volna annyit!			
	Jaj nekem! Mit tehettem? Jöttek sorra a tósztok: előbb rájuk, akik kiszabadultak, aztán meg rám, a kiszabadítóra ...			
GANDEL	Ha nem iszom, sértésnek vehetik!			
	Csak tudnám, hogy minek tart magam mellett,			
SENNYEI	ha a világért nem fogadna szót!			
	Én nem fogadok! szót? Hát mit akarsz még?			
	Te osztod be, kivel mikor beszéljek, kezeden megy át a levelezésem, megszabod, mit ehetek, ihatok, bármibe fognék, legelőször téged kérdezek meg ...			
	Máris a zsarnokom vagy! GANDEL A mindenese! A kutya mosója!			
SENNYEI	A puffer, akin kitölti a mérgét!			
	Úgy fáj! Jaj! Ne veszekedj, segíts inkább; a múltkor is csináltál valamit ...			
GANDEL	(dohogva) Még hogy a múltkor! És ha most olyan			
SENNYEI	a baj, hogy kevés az én tudományom ... ? Csak ijesztgetsz, ugye? Neked ez semmi; jobban értesz hozzá, mint bárki más!			
GANDEL	Ilyenkor persze hízeleg az úr. Bezzeg az este még a poharát is hozzám vágta, amiért szólni mertem, hogy mérsékelje magát az evésben ... (Leszedi a borogatást Sennyei lábáról, és megmutatja, hogy mit lát)			
	Itt van ni: vereslik az öregujja és mint egy 'krumpli, akkorára duzzadt! Mit kezdjek ezzel? Megmondom előre: a fájdalmait átmenetileg csillapíthatom, de magára vessen, ha rákezd megint ...			
SENNYEI	(türelmetlen hangon) Jó, csak csináld már!			
	Gandel bekeni a lábát, új borogatást tesz rá			
	Jaj! Ez az ... Máris könnyebben vagyok! Arany kezed van. Kérhetsz valamit ... (mogorván) Ha szánna egy kis időt a napi ügyekre is, megköszönném, uram. Majd bolond leszek most adminisztrálni, amikor végre nem gyötör a köszvény! Úgyis lesz olyan napom, amikor sajog, fáj mindenem — egye fene, akkor jöhetsz hivatalos ügyekkel! Es egyáltalán, mi annyira sürgős? Például a fejedelemtől is jött levelünk ... (csak legyint rá) Nap nem múlhat el úgy, hogy tőle ne jönné valami posta. Ha folyton neki válaszolgotok, az ostrommal ki törődik helyettem? Személyes kihallgatást is sokan kérnek. Két napja senkit sem fogadtunk ... Nem 'érdekel. Most megyek és lefekszem. A roham 'éjjel szörnyen meggyötört, pótolok az alvásból valamit ... Legalább néhány sürgősebb ügyet... Kuss! (sértődötten) No persze, könnyű a tábornok úrnak. Velem veszekszik, engem fenyeget, akit nem fogad! S meg se mondhatom nekik, hogy azért, mert épp hajcsikázik ...			
	Hogy beszélhetsz így éppen te? Aki Szatmárban rekedt rokonaid útján tudtára adtad von Glöckelspergnek, hogy a köszvényem nem hagy éjszakánként aludni! S ő granszenyörként a déli harangszó meg a vecsenye között azóta sosem ágyúztat! Miért jártál közben miattam, ha ilyenkor nem engedsz lefeküdni? Énfelólem ... ! Egy hétig aludhat, uram! Nem az én pénzem bánja, annyit mondhatok ...			
	Sennyei, aki már kifelé indult, erre visszafordul			
	Miféle pénz ... ? No persze, ha az úr azért hozatta a táborba a lengyel piacon el nem kelt borát, hogy mint ajándékot osztassa szét a katonáknak ... Bolond vagyok 'én? ... egy szót se szóltam! De ha pénzt akar látni utána, foglalkoznia kellene a tábori kantinos panaszával ... Elégedett lehetsz. annyira fölizgattál, hogy hiába is mennék már aludni! Ez a Borbély Sámuel naponta jár a nyakamra, hogy intézkedjünk, különben komoly bajok lesznek a bevétel körül! Ugyan már... A borom: jó! Ha a lengyel piacot nem ársztják el az olcsó osztrák lórével, üresen kapom vissza a hordóimat! Ez a Borbély Sámuel, hogyhíjják, égre-földre esküdözött, hogy nem lesz veszteségem, kétannyt is kiárul, mint ami Lengyelországból visszajött ... Nem is az a gond, hogy megisszák-e? Megisszák! Csak épp fizetni nem akarnak érte! Hogyan ... ? Az nem lehet! Pedig ez a helyzet, uram. Valamit tenni kell. De hát hogy képzelik? Hisz ahhoz is hozzájárultam, hogy ki-ki, ha nincs pénze, azzal fizethessen, amit a prédából kap			

GANDEL	Láthatja az úr: kár engedékenynek lenni ezekkel. Azt mondja a kantinos, mindhiába kéri a fizetséget, itt a szép szó már nem segít.	tisztek, hozzá még hajdúvárosi kiváltságokat ígérve, ha fegyvert fognak Rákóczi mellett ...
SENNYEI	Haramiák ! No, akkor teszünk róla, hogy megadják az árát! Parancsot diktálok.	SENNYEI Ez gyalázat! Még hogy én ... ?
GANDEL SENNYEI	Máris írom ... (diktál) Én, a méltóságos fejedelem Tiszán inneni seregeinek generálisa, úgy rendelkezem, hogy azon katonák, akik vonakodnak pénzzel vagy más jószággal... eddig megvan? ...a tábori kantinnak megfizetni	GANDEL Ezért, mint atyafiát, s mint Károlyi Sándor régi barátját kéri nagyságodat, tudassa gyorsan, így van- e valóban, mert a paraszt mind beáll katonának, aki meg otthon van, a napszámot megtagadja ...
SENNYEI	a borért való adósságukat, hűsz... nem, ne ird. annyi kevés; huszonöt botütéssel büntetessenek ! (Sóhajjt) Azt hiszem, ezt a gondot elvetettük.	SENNYEI Úristen, ha Sándor fülébe jut, hogymindez az én nevemben teszik ... ! Ha kérdik, ki küldte őket, a válasz mindig az, hogy báró Sennyei István a generálisuk, az ezeres- kapitányuk pedig maga Kis Albert!
GANDEL	Megyek aludni. Végeztünk, ugye? Én nem akarom gyötörni, uram, de...	SENNYEI Kis Albert! Torkig vagyok már vele ! Kis Albertre van itt más panasz is.. Jaj, a lábam ! Még ez az izgalom hiányzott ... ! Megőrülök! Ugye, szoltam, hogy így lesz?
SENNYEI	(nyög) Mi van még?	SENNYEI Szóltál, szóltál, csak csinálj már valamit!
GANDEL	Kérdezze úgy: mi minden?	GANDEL Ugye, szoltam, hogy így lesz?
SENNYEI	Jaj!	SENNYEI Szóltál, szóltál, csak csinálj már valamit!
GANDEL	Először is : irt Sennyeiné nagyasszony, Bottyánból. Azt kéri, gyorsan küldessen haza nagyságod .. .	GANDEL Azt teszem. Marhalopással vádolja Kis Albertet bizonyos Sztojka László... SENNYEI alispán Máramarosban.
SENNYEI	Megint mit?	SENNYEI Egész gulyáját vitték el a németek ... (csalódottan) Nem Kis Alberték?
GANDEL	Csizmát, meg ... szűrőhöz való abaposztót, különben a cseléd mind elszökik... Küldjek! Mindig csak: küldjek! Ahogy azt az asszonyok elképzelik! De honnét vegyek posztót? És miből? Jaj, a lábam! Újra kezd! Végem van. Hasogat és szűr!	SENNYEI A Lackó? Ismerem: visszavették.
SENNYEI	Ami a posztót illeti ... Ne feledkezzék meg, uram, a hűsz vég prima sziléziai anyagról, amit a fejedelem gazdasági hivatalától kaptunk ! (legyint és sóhajjt) Csakhogy azt hadikomisszár kísérete ...	SENNYEI Egész gulyáját vitték el a németek ... (csalódottan) Nem Kis Alberték?
GANDEL	No é, s? Ő is tudja, hogy négy ezrednek a hűsz vég : kevés ! Csak vizsályt szítanánk köztük, ha egynek varratunk ruhát. a többi meg ezután is rongyosan jár ... A sereg egysége követeli meg, hogy nagyságodé legyen a posztó!	SENNYEI Nem. Ők visszavették.
SENNYEI	Mondasz valamit ... Kárpótlásnak is tekinthetem, ha úgy vesszük, hiszen tömrédek veszteség ér, amiért a blokádra pazarlom az időmet.	SENNYEI (Fölteker a friss borogatást Sennyeire) Maradjon vesztég, amíg fölteszem! Ez sajnos semmit sem ér! Tudja, hogy kell pár perc, amíg a fájdalom enyhül ... Én Sztojka beadványáról beszélek. Ja ? Aranyat ér az ! Mert a némettől a gulyát ugyan tényleg visszavették, de le is foglalták rögtön az ezred élelmezésére!
GANDEL	Mindamellet írjunk egy levelet a főkomisszáriusnak, hogy a posztó, aminek érkezését jelezték, nem jött meg, pedig szükség volna rá! Maglehetősen sok az útonállás mostanában; miért éppen ez a szállítmány ne esne áldozatul? Ami pedig a kísérő komisszárt, Domonkos Ferencet illeti — ha a tábori konyhán levágott marhák bőrét és faggyúját megkapja, ő nem csinál hűsz vég posztóból ügyet... Derék ember! Jaj, a lábam ... ! Mi van még?	SENNYEI (megkönnyebbülve) Haramiák! Tolvajok! Tudod mit? Ezt a panaszt elküldjük Rákóczinak : lássa, mennyi bajt kavart ez a „derék” ezeres- kapitány! Majd csak megleléli, hogy folyton közbe kell lépnie érte... Reméljük. A lába, uram... ? Ha jót akarsz, ne kérdezd. Az a legnagyobb baj, hogy aki most is meggyógyítana, a huszti doktor — Szatmárban van. Ő bezzeg érti a dolgát! (Sóhajjt) Istenem... Felőlem sóhajtozhat. Sose mondtam, hogy orvos volnék. Akkor hát mit írjunk Károlyinének? Neki nem levél kell! Pont megfelelő a hangulatom, hogy Kis Albertnek elvegyem a kedvét a jobbágybujtogatástól, a más nevében tett hamis ígéretektől ! (Más hangon) Fogják el a saját táborhelyén,
SENNYEI	Kérvények, panaszok ...	SENNYEI Pálfalván, s hozzák ide vasra verve! Bocsánat, uram, de enélkül is itt lesz rögtön. „Tanácskozni” akar nagyságoddal. Minden nap megkísérli, hogy ,bejusson ...
GANDEL	Jaj ! Nem érdekel. Majd máskor. Úgy érzem, jön vissza a roham!	SENNYEI ÉN várjam, hogy vajon próbálkozik-e ma is? No, még mit nem! Vannak embereim. Hozzák elém ! Mégis ... szerencsésebb volna, ha hagynánk,
GANDEL	Tüstént kap friss borogatást. Csak előbb egy levelet... Rokontól jött: Károlyiné, Barkóczy Krisztina kérdeteti, nagyságod tud-e róla, hogy a nevében zászlót és dobot adnak a jobbágyoknak bizonyos	SENNYEI Mégis ... szerencsésebb volna, ha hagynánk,

SENNYEI hogy ő jöjjön ide. Itt 'egyedül lesz,
 Párfalván pedig ott az ezrede . . .
 És ha ott van? Velem szemben talán
 csak nem nyúlnának fegyverhez?
 GANDEL Ki
 tudja..
 SENNYEI *(feljajdul)* Ūristen! Gandel, itt az űj roham!
 GANDEL Mondja meg, mit tegyek?
 SENNYEI *(töprengve, sokatmondóan)* Sokat
 tehetnél..
 GANDEL Mit, uram?
 SENNYEI Ugye, van kivel űzenned
 oda...?
 GANDEL Hova?
 SENNYEI *(bizalmasan)* Be, a várba!
 GANDEL *(először habozik, azután)* Talán... van.
 SENNYEI Menjen máris! Kérje meg a nevemben
 von Glöckelsperget, hogy eressze ki a
 huszti doktort legalább egy napra!
 Lekötelez. Amint lehet, viszonzom.
 M^gteszed
 GANDEL Megpróbálom. De az űrség
 az egész tervet meghiűsithatja . . . SENNYEI
(bólint) Fogd, itt a gyűrűm. Mutassa fel ezt
 a küldönc s járhat ki-be, szabadon.
 GANDEL Ez jó, de mindent nem 'old meg ... Lehet,
 hogy a doktort fegyveresek kísérik
 a sánchoz. Es ha a mieink lőnek,
 mert azt hiszik, hogy támad a labanc ... ?
 SENNYEI A legmegbízhatóbb embereimből jelöld ki
 oda az űrséget! *(Ūr)* És
 itt a parancs, hogy mostantól huszonnégy
 órán át senkire se lőjenek!
 GANDEL *(örvendezve)* Jól van, uram. Estére itt a
 doktor!
(Kimegy, de a bejártattól visszasiet)
 Mit mondtam? Éppen most jött meg Kis
 Albert!
 SENNYEI Fogadja őt, vagy küldjem el?
 Ereszd be,
 te meg siess vissza!
 Gandel betessékeli Kis Albertet és elmegy
 KIS ALBERT *(jókedvű és izgatott)* Hát csupa jó hírt kell
 hallanom, generális uram? Azt
 rebesgetik, hogy megérkezett a posztó,
 amit olyan nagyon vártunk!
 SENNYEI Köszönné talán, ha ide belép.
 KIS ALBERT Bocsánat, hogy örömömben . . .
 SENNYEI *(elutasítóan a szavába vág)* Egyébként:
 nem jött posztó. Ūgy látszik, odafent
 nem foglalkoznak a kegyelmetek
 ruházatával !
 KIS ALBERT Pedig többen is
 látták, hogy jött ide néhány szekér...
 SENNYEI Szekér, az jött. De nem volt rajta posztó!
(Felfortyan) Különbén, miért is
 vitatkozom?
 KIS ALBERT Nem tartozom elszámolni velem!
 De az csak igaz, hogy a németekkel
 sikerült nyelvbe űtni a fogoly-cserét?
 SENNYEI Igaz. És kendnek mi köze hozzá?
 KIS ALBERT Mi közöm hozzá ? Tiszta szívből
 megköszönöm, generális uram,
 és még hálásabb lesz Esze Tamás...
 SENNYEI Nem tartok rá igényt.
 KIS ALBERT Azt bízza ránk;
 mi nem felejtettük el, hogy az űr is ott
 volt Dolhánál és lelkesen pusztított
 minket, sőt, ha Sennyei Istvánon áll,
 hírmondó sem marad a Rákóczi
 toborzott seregből! Most mégis azokat
 váltotta ki, akik ott estek foglyul ...
 SENNYEI Nevetséges
 feltételezés. A 'kisujjamat
 se mozdítottam értük.

KIS ALBERT Hát kikért?
 Nem őriznek itt mást, csak a tizenhét
 kuruc rabot, köztük Esze Tamás öccsét!
 SENNYEI Nekem magasabb érdeket
 kellett szem előtt tartanom. A német
 tisztékért nemes urakat cseréltem ki,
 akik Szatmárban csak menedéket
 kerestek ...
 KIS ALBERT Elölünk?
 SENNYEI ...most pedig űgy határoztak, hogy a
 fejedelemnek ajánlják fel szolgálataikat!
 KIS ALBERT Igazán? S kik azok?
 SENNYEI Hadviselésben
 jártas férfiak, jó barátaim:
 Domahidy László s fivére, Miklós.
 KIS ALBERT Hál' istennek! Megint ketten azok közül,
 akik Dolhánál mutatták meg,
 mennyire hivei Rákóczinak!
 SENNYEI Azt még eztán is bebizonyíthatják . . . KIS
 ALBERT Hát hogyan ... ! *(Legyint)* Szóval Donec
 őrnagyért,
 Stein kapitányért csak kettőjüket
 szereztük meg? Tréfál az űr, ugye!
 SENNYEI Ha tudná, most is hogy gyötör a köszvény,
 nem képzelné, hogy van tréfálni kedvem.
 KIS ALBERT Pedig... Ha nagyságod meg merte tenni,
 hogy az EN ezredem foglyaiért
 két nemes bitangot váltson ki . . . SENNYEI
 Bugris!
 KIS ALBERT ...az olyan rossz vicc, hogy még
 ráfizethet!
 SENNYEI Fenyeged? Megbánja!
 KIS ALBERT *(nyugodt mosollyal)* Nem én, uram.
 Nekem ott, ahol Rákóczi parancsol,
 nem eshet bántódásom! Ūn ,előbb
 verekedtem a zászlaja alatt,
 mint ő maga. Félnivalója annak
 lehetne, aki már hónapok óta
 semmit se tesz., hogy haladjon az ostrom,
 túri ellenben, sőt, tán bátorítja is, hogy a
 rokon nemesi családok megtizedeljék a
 tábor; haza-hurcoltatva a katonának állt
 jobbágyaikat!
 SENNYEI Aljas rágalom! Kikérem
 magamnak!
 KIS ALBERT Kikérheti. Tanű rá a fél ezredem,
 hogy a Perényiek pandűrjai,
 mikor
 elvitték harminckilenc katonámat,
 nagyságodra hivatkoztak ! Csakűgy,
 mint Vay Mihály pribékjei, akik
 huszonhetet hurcoltak el. Ma meg
 azt kell hallanom, hogy a vén szipirtyó
 Barkóczyné ispánja szímatol
 a táborunkban Salánkról szökött
 jobbágyok után... Tudni akarom:
 nagyságod beleegyezett-e, hogy
 hazakényszerítsék ezeket is?
 SENNYEI Csak nem akar elszámoltatni — engem?
 Nevetséges. Maga fog számot adni némely
 tetteiről. Azért van itt! Ha nem önként jött
 volna ide, vasra verve hozzák elém !
 KIS ALBERT No, azt előbb
 megfontolja nagyságod kétszer is . . .
 SENNYEI A fejedelemtől kapott hatalmam
 följogosít, hogy bárkit elfogassak,
 érti; BARKIT, aki a sereget
 szégyenbe keveril!
 KIS ALBERT De azt talán
 csak nem állítja, hogy rám ez a passzus
 vonatkozhat?
 SENNYEI Bárkire, aki 'egy
 nemesember jószágát elorozta. KIS
 ALBERT Nem tudom, hogy miről beszél.. . SENNYEI
 Dehogynem!
 Ūn... egy bizonyos gulyáról beszélek.

(Kivár, de Kis Albert arcán nem látja a kívánt hatást) ... Amit a németek hajtottak el nemes Sztojka László uradalmából s egy bizonyos ezereskapitány — nem tudja kegyelmed, hogy ki lehet? — visszavette tőlük, de ahelyett, hogy átadta volna a tulajdonosnak, magának tartotta meg!

KIS ALBERT Nem igaz!
ÍGY nem! Mint hadizsákmányt, csakugyan lefoglaltam az ezrednek, mivel...
SENNYEI (közbevág) ...Haramia volt kend s az is maradt!

KIS ALBERT Ezt még egyszer meg ne halljam, uram.
mert nem állok jót magamért!

SENNYEI De kényes!
KIS ALBERT Pedig éppen most ismerte be ... Mit?

Hogy a kiéhezett katonáimnak élelmet rekviráltam? Azt igen!
Akkor már három napja ciberét, kölest se kaptak az embereim — nemhogy húst!

SENNYEI Az mindegy. A tábori szabályzat határozottan kimondja, hogy fővesztés terhe mellett tilos a más vagyonát prédálni! Kivált akkor, ha az a más — nemes!

KIS ALBERT Fele
ennyit törődne a magára bízott katonák sorsával — rég a miénk volna Szatmár!

SENNYEI Elég legyen!
KIS ALBERT Egyébként:
a rekvirált húsból jutott az összes ezrednek, nemcsak nekünk!

SENNYEI Befejezte
végre?

KIS ALBERT Sztojka László pedig, aki a hozzánk tartozókat nyomorgatta, amikor nekünk már bujdosni kellett; ez a nemesek közt is legrohadtabb ...

SENNYEI (közbeordít) Torkig vagyok a gyalázkodásával!

KIS ALBERT ...Örüljön, hogy nem törlesztettünk többet!

SENNYEI Nem beszélhet így büntetlenül! Ez hadsereg, nem zsványbanda! Felelni fog mindazért, amit megkérdésem nélkül tett! Rákóczi akaratóból itt én és csakis én parancsolok!

KIS ALBERT És ha nagyságod kizárólag a saját ügyeivel foglalkozik? Naponta jöttem át s mindig hiába — sosem ért rá fogadni! Fontosabb volt minden: a nyavalyája, az ebédje, nem is szólva a birtokairól ... Arra nem gondol, hogy Rákóczi egyszer megtudhatja, mi folyik itt?

SENNYEI Legyen
egész nyugodt: meg fogja tudni. TÓLEM!
Hallani fog ezereskapitányá tett marhatolvajokról, akik a rendeleteit semmibe veszik...

KIS ALBERT (felhördül) Elég! Hagyja abba, mert még olyat

SENNYEI teszek, hogy magam is megbánom!
Azzal kegyelmed elkésett már...

KIS ALBERT Ezt hogy értsem?

Válasz helyett Sennyei az ajtóhoz lép, mert kintről már eddig is dulakodás hangjai szűrődtek be, s most felerősödtek

SENNYEI Őrség! Ki lármázik itt?

Az őrt álló katonákkal viaskodva, akik kint tartanak, Barkóczy né salánki ispánja nyomakszik be

ELSŐ ŐR Ez az ember erőnek erejével be akart jönni, hogy neki beszélnie kell nagyságoddal...

MÁSODIK ŐR Mi persze nem engedjük. De hogy ő nem vár, az ő dolga sürgős! Hiába mondtuk, hogy nagyságod a mi ezereskapitányunkkal tárgyal...

SENNYEI (Kis Albertre néz) Nem emlékszem, hogy a sátram elé

éppen a kend ezredéből való katonákat rendeltet volna őrnek!
ISPÁN (előbbre jön) Én Barkóczy né ispánja

vagyok,
bocsássa meg nagyságod, ami történt. Lármáztam, hogy bejussak! Ez a két barom nem tudja, mi az, ami sürgős; hogy rokonhoz küldtek, rokon ügyében ...

Távoli harangszó hallatszik

SENNYEI (elréved) No tessék, vecseryére harangoznak!

MÁSODIK ŐR (az ispánt érti) Kihajítsuk, uram?

SENNYEI Nyilall a lábam,

és nem jön a doktor! (Az öröknek) Ti elmehtek!

Az örök Kis Albertre néznek megerősítésért, aki némi habozás után int, hogy menjenek csak

(Kis Albert felé fordul) Kend is elmeht.

Majd folytatjuk máskor.

KIS ALBERT Nagyságod téved. Én — itt maradtam.
SENNYEI (nyel egyet) Nos, mit tehetek Judit asszonyért?

ISPÁN A szökött jobbágyait szedem össze néhány hajdúval. Leltünk vagy húszat már,

és megvolna a főgazember is, aki nemcsak, hogy megszökött, de egy lovat is ellopott!
Azt mondja, hogy megtalálták. Akkor mi a baj?

ISPÁN Az, hogy nem engedelmeskedik nekünk! Ránk lóni se állt, s mikor a feyvert elvettük tőle, rügött, harapott, mint egy bolond! Alig tudták öten lebírní! És folyton fenyegetőzik, hogy ő Kis Albert hadnagya, s nagyon megbánjuk, ha elvisszük, mert Kis Albert nem tűri, hogy...

SENNYEI (a szavába vágva) Nevetséges! Kis Albert foglalkozzék azzal, hogy a saját bőrét hogyan fogja megmenteni... Vezessék ide azt a „hadnagyot”!

Az ispán kimegy intézkedni

KIS ALBERT Magára vessen nagyságod, ha ebből baj lesz! Katonát vissza nem adok.

Mielőtt Sennyei felelhetne, az ispán és a hajdúk a sátorba taszigálják foglyukat

ISPÁN Itt van, ő az.

KIS ALBERT (a hajdúknak) Oldozzátok ki rögtön! Ez Karácsony Péter, a hadnagyom! ISPÁN Ez egy lótolvaj.

KIS ALBERT Én jótállok érte.

ISPÁN Jótáll? Kicsoda 'kend?

KARÁCSONY P. Hát ő Kis Albert!

Az ispán és a hajdúk már elengednék foglyukat a megdöbbenéstől, de Sennyei megállítja őket

SENNYEI Mi a fene! Ott tartunk már, hogy egy lótolvajért a marhatolvaj áll jót?
KIS ALBERT *(a hajdúknak)* Engedjétek el! Még egyszer ne mondjam!
SENNYEI *(a fogolyhoz)* Nincs szerencséd, fickó.
Rádismerek: Barkóczyné belső cselédje voltál s éppen aznap szöktél el, amikor ...
KARÁCSONY P... Amikor nagyságtok megállapodtak, hogy főlesküsznek Rákóczi. Szinleg!
SENNYEI Kuss, barom! Ezt veszedre említetted!
KIS ALBERT *(kiordít)* Fiúk, ide! *(A bentlévőkhöz)* Aki élni akar, ne mozduljon!

Pisztolyt szegez rájuk, míg be nem rohan néhány katona, a két ór és az első képbeli Nagy István

(Péterre mutat) Oldozzátok ki gyorsan!
SENNYEI Állj! Megtiltom, hogy hozzányúljatok!
KIS ALBERT Elhallgasson nagyságod!
SENNYEI Hogy merészel ... ?
KIS ALBERT *(Nagy Istvánhoz)* Pajtás, odakint hogy állnak a dolgok?
NAGY I. Miénk az egész tábor.
SENNYEI De hiszen ... ez már ... ez zendülés! *(Nyájasan)* Nézzék, ha rögtön fölhagynak velem, még szemet hunyok ...
NAGY I. *(folytatva)* ...Papp Mihály ezredével volt ugyan némi csetepaténk, mert eleinte öhozzá húztak *(Sennyeire érte)*, de csak amíg a vén borzsák faképnél nem hagyta őket ...
KIS ALBERT *(nevet)* Megint berügött?
NAGY I. *(komoran rázza a fejét)* Nem. Egerbe nyargalt. jelentést tenni Rákóczinak.
SENNYEI Éljen!
NAGY I. Albert, a tábor egységesen azt kéri, hogy te vedd át a parancsnoklást!
KIS ALBERT Jó. Akkor először minden őrhelyet megerősítünk! Tábornokunknak kisebb gondja is nagyobb volt, mint ilyesmivel törődni — nem rajta múlt, hogy rajtunk nem ütöttek!
SENNYEI Bolond ember maga. Eljártassa az utolsó esélyét is, hogy kegyelmet kaphasson! Ráadásul a korábbi bűneit — épp most! — olyannal tetézi, amiért a fejedelem nevében köttethetem fel!
KIS ALBERT Ahhoz nagyságodnak előbb tisztáznia kéne magát, az pedig — aligha fog sikerülni, ha egyszer vizsgálat indul az ostrom hátráltatása miatt!
SENNYEI De ilyen vizsgálat nem lesz! Ne is reménykedjék.
KIS ALBERT *(körülnéz)* Majd gondoskodunk róla, hogy legyen.
SENNYEI Tényleg? És hogyan?
KIS ALBERT Ön ettől a perctől: a foglyunk!
SENNYEI Gonosztevőké? Akikre magukra is kötélni vár? Nevetséges!
KIS ALBERT Kötve hiszem, hogy lesz kedve nevetni. ha majd bíróság előtt tanúsítjuk, hogy mint a tábor parancsnoka. a megtévesztésig úgy viselkedett, ahogy csak az viselkedik, aki árulásra készült!
SENNYEI *(magából kikelve)* Ezért, ha addig élek is: felakasztatlak, gazember!
KIS ALBERT *(az öröknek)* Vasra kell verni, nehogy megszökhessen a vizsgálat elől...

SENNYEI *(mikor megragadják)* Ne merjetez ... ! Legalább a rangomat tiszteljétek! *(Stránkozva)* A koromat ... A betegségetem!
ISPÁN És velünk mi lesz *(nyel)* ..., uram?
KIS ALBERT Elmehetnek. Jobbágyak nélkül, természetesen!
Kintről, közvetlen közletről puskaropogás hallatszik
SENNYEI *(újjong)* Hallják? vannak még hű embereim, jönnek megmenteni!
KIS ALBERT *(az örökre förmed)* Vigyétek el már ... !
Odakint hirtelen csend, aztán bekiabál Gandel
GANDEL Hé, odabent! Eresszettek be! Gandel vagyok, a tábornok mindenese!
Sennyei kiáltani akar, de rátenyerelnek a szájára
KIS ALBERT Menj a pokolba! Azt üzeni, többé nem tart igényt a szolgálataidra!
GANDEL *(kintről)* De hiszen ő kérte, hogy hozzam el odaátrol a huszti csodadoktort!
KIS ALBERT Honnét hozd el?
GANDEL Honnét, honnét! A várból!
KIS ALBERT *(tamáskodva)* Melyik várból?
GANDEL No, melyik vár van itt? KIS ALBERT *(elképed)* Szatmárból?
SENNYEI *(újra kiáltani akar)* Gandel!
KARÁCSONY P. *(befogja a száját és ráförmed)* Csönd, ha jót akar!
GANDEL Bemehetünk végre?
KIS ALBERT Mind hallhattátok: honnan kért, kiktől kapott szívességet dicső generálisunk! Ez sokat megmagyaráz. Még azt volna jó tudni, hogy viszonzásul mit ígért nekik? Beszéljen, uram! *(Fenyegetően)* Saját érdekében!
SENNYEI Köszvényrohamom van ... Rosszul vagyok...
KIS ALBERT *(legyint)* Nos, jó. Akkor — beeresztjük a fickót s elfogjuk. Szükségünk lesz tanúra ...
Intésére beengedik Gandelt, aki mögött egész csapatnyi német nyomul be, élükön egy tiszttel. Túlerőben vannak. Akkora a meglepetés, hogy a kurucok szinte megbénulnak
TISZT Das Gewehr strechen
GANDEL Eldobni a fegyvert!
A németek elveszik és halomba rakják a kurucok puskáit
TISZT Hände hoch!
GANDEL Kezeket tarkóra! Az ellenállás értelmetlen: a sátrat körülvettük, a tábornok elfoglaltuk!
NAGY I. *(nekiugrik)* Te szemét!
Nagy Istvánt lelövik
GANDEL Mondtam, hogy nem érdemes. Bele kell törődniük, hogy a híres kuruc sereg itt megszűnt! Ki fogoly, ki halott! Pedig csak egy zászlóalj helyőrséggel akadt dolguk ...
KIS ALBERT Meg egy áruló parancsnokkal! *(Sennyeinek)* Ezért kellett hát doktort hívatni!
SENNYEI *(a német tisztre néz)* Mondd meg neki, Gandel fiam, hogy ez egy bűnöző! *(Ő kezd mutogatni)*
Ein Sünder! Muss aufhängen!

GANDEL (ő meg Sennyeit mutatja be) General Sennyei ...
Er ist baron! Uram, önnek szabad
elvonulást ad von Glöckelsperg. Nicht
war, herr Leutnant?

TISZT Ja, ja!

Odakint, még távolról, de egyre közelebről, lövések

GANDEL ...És
nehogy a környéken portyázó
kurucok
bosszúja utolérje, fegyveres
oltalomban részesítjük hazáig!

Újabb lövések, most már egészen a sátor közelében

KIS ALBERT Mi ez? Csak nem ... ? Kósa Gergely

kiált be

KÓSA Kurucok, tartsatok
ki! Albert, élsz még?

KIS ALBERT Akárki van is ott kint,
segítsünk neki, fiúk!

TISZT Feuer! Los ! Los !

Óriási kavarodás támad, kézitusa kezdődik a sátorban.
Néhány kurucot lelőnek a németek, néhány németet le-
ütnek a kurucok. A tiszt elmenekül. Kósa emberei beron-
tanak. Szökne Sennyei és Gandel is, de utóbbit Karácsony
Péternek sikerül elfognia

KARÁCSONY P. Véged van, te rohadt!

KIS ALBERT Meg ne' öld! Élve
kell nekünk ! Tanunk lesz Sennyei ellen!

A nagy kavarodás után Kósa Kis Albertet keres'

KÓSA Albert, megvagy?

KIS ALBERT Kósa Gergő ! (Megöleli)
De jókor jöttetek!

KÓSA Siessünk, mert csak a sátor
körül tudtuk megtisztítani a
terepet, de ha ezek fölocsúdnak,
beszorítanak megint !

KIS ALBERT Lovaink
maradtak?

KÓSA Párat megmenekítettünk.

KIS ALBERT Induljunk, Albert!
A fejedelemhez
megyünk, Egerbe. Nem hitte el eddig,
hogy a Sennyei-félék árulók;
most már, sajnos, van bizonyítékunk is,
van tanunk — kiderülhet az igazság!

Előremegy, a többiek követik. Kósa egy percre lemarad

KÓSA Egerbe... ? (Sóhajt) Szegény fejed! Azt
hiszed,
akik ott ülnek, olyan nagyon mások,
mint Sennyei?

KIS ALBERT (hangja kintől) Gergely, hol vagy? KÓSA
Megyek már!
(Maga elé) Persze, hogy megyek. Együtt
kezdünk el,
úgy tisztességes, fejezzük be együtt.
(Kisiet)

Ötödik kép

Rákóczi udvari kancelláriája Egerben. Fogadónap. Hátul
egy kis asztalnál írnok ül. A hivatal vezetője, Pápai János,
neveket olvas. A szólítottak az írnoktól átveszik ok-
mányaikat.

PÁPAI Nemes Nagy György ...

NAGY GY. Jelen!

PÁPAI Kiadatik
egy oltalomlevél, amely szerint
kuruc katonaság nem eszközölhet

a birtokán élelem-rekvirálást, sem
toborzást, sem beszállásolást. ÍRNOK
Iktatószáma: százhatvanötös.

Nagy György az írnokhoz járul, aztán távozik

PÁPAI Nemes Bárczay Zsigmond!
BÁRCZAY Itt vagyok.
PÁPAI Átveheti a protekcionális
levelét, uram. Újvárosi és
kászonyi uradalmaira szól.
BÁRCZAY És a garbólczi malomban lefoglalt
búzámmal mi lesz?
PÁPAI (a listát böngészi) Arról egyelőre
nem intézkedett a fejedelem.
ÍRNOK Iktatószáma : ezerötsháromezer!

Bárczay átveszi az okmányt és fejcsóválva elmegy

PÁPAI Nemes Sztojka László...
EGY ÚR (előrefurakszik, közbeszól) Titkár uram,
az én ügyemről megfeledezett?

PÁPAI Mindenki sorra kerül, uram;
várjanak türelemmel.
EGY ÚR Reggel óta várok!
PÁPAI Hogy is hívják kegyelmedet?
EGY ÚR Nemes Tóth András!
PÁPAI (böngészi a listát) Sajnálom, de itt
nem szerepel. Töltött ki űrlapot?
EGY ÚR Hogy micsodát ... ?
PÁPAI Egyszóval: nem.
EGY ÚR Mit ér

PÁPAI a papiros? Elmondom, hogy mi kéne,
s titkár uram majd ...
Szó se lehet róla! Kegyelmednek, látom,
fogalma sincs, hány ilyen ügyet intézünk
naponta ! Egyszerűen nem győzünk
mindegyikkel külön foglalkozni ! Éppen a
végett nyomattuk az űrlapokat, hogy
együtt terjeszthessük be a fejedelem
elé a hasonló kérélmeket !
(Felvesz egy űrlapot az írnok asztaláról és
az úrnak adja)

Tessék, ez az. Tüntesse fel kegyelmed,
milyen teher alól kér mentesítést,
mi jogon tart igényt kártérítésre
satöbbi. Ha elkészült vele. szóljon. megint.
Kinél is tartottunk? (Olvas) Nemes Sztojka
László! Itt van?

SZTOJKA No csakhogy
engem is szólít!

PÁPAI Önnek a fejedelem
utólag kiadja s megerősíti
korábbi mentesítő levelét ...

SZTOJKA Csakhogy az nekem nem kell!

PÁPAI Szíveskedjék
átvenni.

ÍRNOK Iktatószáma .. .
SZTOJKA. (magából kikelve ordít) Hiába
mondom, hogy nem azért jöttem ide?
Vele magával akarok beszélni!
A kendtek papírja másra se jó,
mint arra, hogy a seggem kitoröljem!
Ilyen hangot nem tűrünk itt, uram !
Még hogy nem tűrik? Bezzeg, amikor
körüludvaroltak, hogy csatlakozzam,
füt-fát ígértek! Most meg nem tudok
Rákóczihoz bejutni!

PÁPAI De hiszen közöltem, miért nincs ezen
a héten ideje magánkihallgatásokra!

SZTOJKA Nem érdekel. RÁM — legyen ideje. A
cselédjének üzenhet ilyet,
nem Sztojka Lászlónak, Máramaros
vármegye alispánjának!

Belép Kis Albert és két társa. A háttérben húzódnak meg

PÁPAI Ha nem Láthatja, uram
diplomáciai megbeszélések milyen helyzetbe hozott ...
foglalnák el, nem volna akadálya, SZTOJKA Köszönöm,
hogy személyesen hallgassa meg önt. hogy megmentett! Sosem felejttem el.
De — hál' istennek! — a követek egymás S amit az imént mondtam, azt nem ÚGY
kezébe adják nálunk a kilincset ... És gondoltam...
mondok valamit, uraim: ennek örülhetnek! PÁPAI Jól van. Itt a mentesítő
Hiszen ez azt jelenti, levele. Jöjjön. Tudja, hogy ki ez? Kis
hogy küzdelmünket Európa már Albert!
nem regionális csetepatének SZTOJKA Szentséges isten! Kis Albert?
könyveli el...

SZTOJKA Szarok én a maga
Európájára, ha közben kifosztják Kimentnek, Pápai visszajön és félrevonja Kis Albertet
a birtokomat! Tönkremegyek így! PÁPAI Látja, ezereskapitány uram,
(nyel egyet) Sztójka uram, a fejedelem tudja, milyen helyzetbe hozott? Kénytelen
voltam egy ilyen feregért kiállni, mert
maga ismét lehetetlenül viselkedett!

PÁPAI hogy nekünk itthon véges az erőnk, KIS ALBERT De hiszen — boldogan
amiből áldozatot hozhatunk — hallottam! — Pápai uram se volt
épp ezért folytat tárgyalásokat! Anyagi támogatást helyezett szívbajos és jól elkente a száját ...
kilátásba a francia király; PÁPAI No látja ...! Épp ezért fölösleges,
segélycsapatok küldését ígérték hogy beleártsa magát ebbe is.
a lengyelek; sokat várunk a holland Egyébként: hogyhogy még mindig Egerben?
követ látogatásától, hiszen tudjuk, milyen gazdag ország... KIS ALBERT Dolgomvégezetlen nem megyek el.
SZTOJKA Mi hasznom PÁPAI Hiába magyarázom hát naponta,
mindebből — NEKEM? Ígérni, azt tudnak hogy okosabban tenné, ha sietne
itt, de úgy látom, nem szeretik a fejedelmi vissza, Szatmár alá? A szétfutott
szót be is váltani ... ezredeket már szervezik ...

PÁPAI (főlháborodik) Ajánlom, jobban válogassa KIS ALBERT Megyek,
meg a szavait, mert ... rögvest, amint Rákóczi-val beszéltem!
SZTOJKA Mert mi lesz? Talán PÁPAI Csakhogy éppen 'ez nem lesz lehetséges
fenyegetni akar, titkár uram? most és még sokáig! Leköti a diplomácia;
nemesurakat sem ér rá fogadni... (Körbemutat a várakozókon)

Kis Alberték figyelik a szóváltást és közben előbbre jön-nek

PÁPAI Emlékeztetem rá, hogy kérni jött KIS ALBERT Megmonda-e
ide! Ön különben is csak örülhet, neki, Pápai uram, hogy miről volna
ha nem vetjük a szemére ... szó?

SZTOJKA Ugyan, mit? PÁPAI Persze.
PÁPAI Ejjnye, uram... Föl van itt róva, ki KIS ALBERT S hogy olyan tanúm van,
esküdözött ország-világ előtt aki nélkül az árulás ügyét
még tavaly nyáron is, hogy az övé lesz nem lehet kivizsgálni?
a vérdíj, amit Rákóczi fejére (türelmetlenül bólint) Azt üzenté,
kitűzött Bécs? hogy kegyelmed inkább a katonái PÁPAI
összegyűjtésével törődjön! A tanúját pedig szolgáltassa ki Vay Ádám
SZTOJKA Hát így állunk? Ez a udvari főkapitány úrnak, akit
köszönet, amiért támogatom megbízott a vizsgálat vezetésével.
magukat? Én ostoba! Ekkorát hogy KIS ALBERT Neki — nem adom 'ki
tévedhettem? Itt kerestem az PÁPAI S ugyan miért nem?
igazamat ! Mert ő elfogult.

PÁPAI De uram, félreértett! KIS ALBERT Honnét veszi ezt?
SZTOJKA Jól van, maguk tudják ... ! Ha híre terjed, PÁPAI Elég, hogy tudom.
hogy így bántak velem, ,más is okulni Azt képzeli, hogy másnak is elég lesz? KIS
fog a tévedéséből ; másnak is ALBERT (sóhajt) A főkapitány öccse ... Vay Mihály
eszébe jut majd, hogy van még nekünk is hazavítette az ezredemből
törvényes uralkodónk is ... a katonának állt jobbágyait —
PÁPAI Uram ! én viszont az elhurcoltak helyébe
SZTOJKA Gondolja meg! újakat toboroztattam! Azóta
Egy szót se! Elmegyek! vadul gyűlöl az egész Vay-rokonság
és árt, ahol tud!

Kis Albert előlép, elkapja a grabancát és visszatartja

KIS ALBERT Mész ám, mindjárt megmondom, hogy hová! PÁPAI Ilyen alapon egyáltalán nem
SZTOJKA Segítség, Pápai uram ! Erőszak! lehetne olyan
PÁPAI (odasiet) Ezereskapitány, mit művel itt? nemest találni, akit — vagy családját —
Eressze el azt az urat! kegyelmed magára ne bősztített volna!

KIS ALBERT De hát KIS ALBERT Ezért mondom, hogy várok inkább,
ez egy mocskos áruló... ! amíg majd ráér a fejedelem. PÁPAI
PÁPAI Az nem a Fogadjon szót: én a maga helyében
kegyelmed gondja. Önkényeskedésnek minden erőmmel azon igyekeznék,
itt helye nincs — EZT vegye tudomásul ! hogy hasznossá tegyem magam, amíg...
Elereszi végre? KIS ALBERT Amíg ... ?

KIS ALBERT (vonakodva enged) Vétesse hát PÁPAI (Elhallgat)
örizetbe őt Pápai uram! Elmondtam, amit elmondhattam.
Hiszen hallhatta : Bécsbe szökne rögtön ! (A várakozókhoz) Uraim, aki még
PÁPAI Bizza rám ... Átadom az udvari valamilye
főkapitánynak! okiratra vár, fáradjon velem,
(Sztójkába karol, kifelé vezet s közben keresünk egy alkalmasabb szobát!
suttog)

KIS ALBERT *(utánaszól)* És Bercsényi főgenerális úr? Vele szólhatnék?

PÁPAI *(már az ajtóból)* Erre neki sincs ideje! Egyébként Gyöngyösön tárgyal.

KÓSA G. *(Kimegy)* Megint azt mondom, nem tetszik nekem, Albert, ahogy itt beszélnek veled! KARÁCSONY P. Menjünk el Egerből! Rosszat gyanítok ...

KIS ALBERT Rosszat? Ugyan már! Dehogy... Ott azért még nem tartunk. Egy titkár csak egy titkár; Rákóczi - más! Beszélnem kell veled, mielőtt eldöntjük, hogy mibe kezdjük ...

Egy ajtón gondterhelten, elgondolkozva Esze Tamás lép ki

KIS ALBERT Nézzék, a szegényembert meg se látod?

ESZE *(boldogan)* Albert! Pajtás! Kapóra jössz nekem!

KIS ALBERT Ha tudnád, hony mennyit kerestelek ...

ESZE Engem meg épp most bíztak meg veled, hogy kutassalak fel s beszéljek a fejeddel...

KIS ALBERT *(felfortyan)* Hogyhogy „kutass fel”? Hiszen itt rostokolok Egerben, s naponta próbálok bejutni Rákóczihoz!

ESZE Nem értem, komám. Téli pihenőn voltam odahaza, amikor értem küldtek, hogy lóhalálában siessek a fejedelemhez. Most jövök tőle.

KIS ALBERT *(felvidulva)* No, mindegy, rajtam mégiscsak segíthetsz!

ESZE Jelentsd neki, hogy máris megtaláltál, s alig várom, hogy elébe kerüljek! Nem tehetem. Értsd meg, éppen azért hívatott ide, hogy én mondjam el neked, amit üzen ...

KIS ALBERT Ezek szerint már úgy bemocskoltak előtte, hogy szóba sem akar állni velem!

ESZE Ezt honnét veszed? Csak nem jut ideje, hogy mindenkit személyesen... Hiszen

KIS ALBERT ha csak az idejéről volna szó: nem téged hívat Tarpáról ide, hanem engem küld hozzád, aki itt vagyok Egerben! Más van emögött... *(zavartan)* Nem tudom, hogy mi...

ESZE Sajnos,

KIS ALBERT én tudom.

ESZE Nagyon bánt, ha azt hiszed... Meg ne

KIS ALBERT ártson a nagy aggodalom!

ESZE Gyere, igyunk valamit, ha meg hallod, többé nem hiszed azt, hogy benned nem bízunk ...

KIS ALBERT Én innen el nem mozdulok, míg veled nem beszéltem! Eddig se tetszett, hogy nem juthatok hozzá, de attól, hogy te sem segíthetsz, az egész még gyanúsabb!

ESZE Szóval engem gyanúsítasz?

KIS ALBERT Téged? Eszemben sincs.

ESZE Akkor kit?

KIS ALBERT Hagyjuk.

ESZE *(nevetést erőltetve)* Az egész világ összeesküdött ellened! Ügye?

KIS ALBERT Viccelj csak, Tamás. Mégis azt hiszem, nyomós okuk lehet, ha ennyire meg akarják akadályozni, hogy beszéljek Rákóczival!

ESZE Kik? Az isten áldjon meg!

KIS ALBERT A muszájból lett kuruc urak, például. Az „udvar” ...

ESZE Hadd adjak egy jó tanácsot: magaddal törődj, ne velük! Gyűjtsd össze a szétszaladt ezredet. Pajtás, addig bizonyítsd, hogy nélkülözhetetlen vagy, amíg van értelme ...

KIS ALBERT Ezt hallom tőled is?

ESZE Kitől még?

KIS ALBERT Nem számít. Bizonyítékom van rá, hogy Szatmár alatt árulás történt, ami megismétlődhetik, ha Rákóczi nem tudja meg időben az igazat!

ESZE *(csöndesen)* Ne félj, nélküled is tudja már.

KIS ALBERT Mit? Az árulást? Hiszen akkor minden jól van!

ESZE Azért te ne örülj annyira...

KIS ALBERT Miért? Hát kitől tud róla?

ESZE Ha hagynád elmondanom, amit üzent, megértenéd.

KIS ALBERT Csupa fül vagyok!

ESZE *(suttogva)* De csak te hallhatod.

KIS ALBERT *(a háttérbe húzódo társaihoz lép)* A szállásunkon várjatok rám, fiúk.

KÓSA G. Szívesebben várnánk valahol a közelben...

KIS ALBERT Nincs szükségem rá!

KÓSA G. nyugodtabbak volnánk!

KIS ALBERT Megyek azonnal én is!

KARÁCSONY P. Azért csak tudjad, hogy elég az ablakon kiszólnod és jövünk!

Kimennek

ESZE *(utánuk néz)* Mennyire féltenek! Hiszen, ha volna ezekből nem kettő, de egy egész ezrednyi ...! *(Sóhaj)*

KIS ALBERT Ami azt illeti: nem kettő van belőlük.

ESZE De itt, Egerben?

KIS ALBERT *(nevet)* A városban? Nem is! Elég nagy a határban az erdő...

ESZE Mintha megint bujdosók volnátok ... És persze, úgy szerzitek az élelmet is, ahogy valaha, fent a hegyek közt ...

KIS ALBERT Csakis!

ESZE Már értem.

KIS ALBERT Mit?

ESZE Szóval -- ne féltselek?

KIS ALBERT Mitől félteneél?

ESZE Hát ide figyelj: amit mondok, azt nem én mondom, azt Ő üzeni. Azazhogy — mondom én is. Kér bennünket, könnyítsük meg a dolgát, ne erőltessük a kenyértörést, mert nemsokára nagy szüksége lesz miránk, s ha elvérzünk idő előtt... KIS ALBERT Egyszóval, mit akar tőlünk?

ESZE Csak azt, hogy meintsük át magunkat jobb időkre, akkorra, amikor elkezdheti beváltani az ígéreteit ...

KIS ALBERT Hát kezdje el! Sokkal jobb sose lesz az idő... Mire várjunk?

ESZE Arra, hogy megszilárduljon katonailag a helyzetünk! Tudod, hogy az idén már nem vesz minket félvállról a német, nagyobb erőket vet be, mint tavaly ... Rákóczi csak türelmet kér.

KIS ALBERT De meddig?
ESZE Amíg lélegzethez jutunk. Nagy a nyomás kívülről, belülről. Idén már, ugye, van frontunk Dunántúlon is, Erdély felől is biztosítanunk kell magunkat, a Felvidék meg hiába a miénk, ha Szatmár köti le eztán is az erőnket, mert a németek kezén maradt ...

KIS ALBERT Nem rajtam múlt!
ESZE Lehet, csakhogy attól ,még nem könnyebb a helyzet !

A külföld segítsége egyre késik. A nemesek közül, tény, sokakat megnyertünk, de annak is ára van: Rákóczi nem teheti mindig azt, amit szeretne ... S akkor még mi is most álljunk elő követelésekkel? Kérjük számon a hajdúvárosi kiváltságok megadását ? A békés falvakat is bujtogassuk, ahogy az 'ezreded ?

KIS ALBERT Hát innét fúj a szél ...
ESZE Ne tegyük mi, éppen mi, nehezebbé a helyzetét : ezt kéri, semmi más. Értessük meg mindenkivel: aki MOST követelődzik, bármennyire jogos, amit kér, ellenségeink malmára hajtja a vizet!

KIS ALBERT Valóban?
ESZE Semmit sem adunk fel, ha arra gondolsz! Csak megmutatjuk, hogy áldozatot. is tudunk hozni : átmenetileg félretesszünk minden követelést ... Néhány hónapnál, legfeljebb egy évnél többről úgysem lehet szó!

KIS ALBERT Azt hiszed?
ESZE Tudom! Rákóczi maga mondta. Most ugyan nincs sürgősebb, mint megértetni a némettel, hogy erősek vagyunk — de aztán már a mi dolgunk az első! Akár tetszik egyeseknek, akár nem. Ezt viszont én mondom. Értesz, ugye!

KIS ALBERT Értelek, de ...

Ziláltan, fáradtan, izgatottan egy tiszt rohan be

TISZT Károlyi generális futára vagyok! Azonnal be kell jutnom a fejedelemhez!
ESZE Most nem ér rá.
TISZT Én egyvágtába tettem meg az utat Dunaföldvár alól idáig! Sürgős hírt hozok!

ESZE Mi történt? Hogy kerül Károlyi - Dunaföldvárra? Egy hete azt írta, hogy Bécs előtt áll!

TISZT Kegyelmednek semmit sem mondhatok, és nem ajánlom, hogy főtartsanak! Az a parancs, hogy csak Rákóczinak, de neki aztán AZONNAL jelentsem a rámbizott hírt!

ESZE Tudja mit, barátom? Amit a kegyelmed Károlyija parancsol, nekünk itt annyit se számít — ugye, Albert? — mint egy rakás szar !

TISZT Azt még mindenki megbánta, ha vele húzott ujjat. Jöhet akármilyen rendszer, ó Rákóczinál is potentát, ahogy az volt a németek alatt is ...

KIS ALBERT Elég nagy *szégyen!* (Előbbre jön) Hanem ahogy nézlek. fogadni mernék, hogy te Rác Zsiga vagy!

TISZT Én az. De honnét tudja kegyelmed?
KIS ALBERT Honnét tudom? Hát nem a bártfai csatában kaptad a pofádra azt a vágást? Thököly Imre nem együtt tett minket hadnagyaivá?

TISZT (nagyot néz, aztán kitör) Kis Albert! Pajtás! Van hűsz éve, hogy láttalak!

Megölelik egymást; Esze tartózkodva figyeli őket

KIS ALBERT Te vén tulok! Ha rád nem szólok, meg sem ismersz...

TISZT Mutasd a képed ! Valami sokat bizony te sem fiatalodtál ! Azt hallom, ezereskapitány lettél ...

KIS ALBERT (komoran) És te? Aki egyszer már Thököly tisztje volt, hogyan süllyedhet odáig, hogy Károlyit szolgálja?

TISZT De ha most már ő is kuruc, mint mi?

KIS ALBERT Károlyi ügy kuruc, ahogy én labanc vagyok!

TISZT Albert, végy át az ,ezrededbe! Boldogan hagynám faképnél Károlyit, amúgy is ... (Elhallgat)

KIS ALBERT Amúgy is, mi ? Az én tisztem akarsz lenni, de épp előttem titkolod, hogy milyen híreket hoztál?

TISZT Rosszakat, pajtás, rosszakat... (Eszére néz és nem folytatja)

KIS ALBERT Mi a baj, miért hallgatsz? Nem ismered Esze Tamást? (kezet nyújt Eszének) Bocssáss meg, ismertem a híredet,

TISZT az arcodat nem.

ESZE Jó, hagyjuk. Hogy is van ez? Hogy került Dunaföldvárra a sereg?

TISZT Azt mondjam, amit Károlyi üzent — vagy azt, ami történt?

ESZE Csakis az utóbbit.

TISZT Szinte kardcsapás nélkül jutottunk el Kismartonig. No, akkor írhatta Károlyi, hogy nemsokára beveszi Bécset. Zabálás, ivászat járta naphosszat: ünnepelni a fenenagy diadalt... Károlyit és barátait (más. be nem került a vezérkarba!), csak egy 'érdekelte: legyen elég zsákmány, gabona, posztó, amit szekérszám küldhetnek haza a birtokukra — de őrsége gyakran nem volt a tábornak...

Azonnal?
KIS ALBERT Ugye, milyen jó, Tamás, hogy vannak nemes tisztjeink?

Esze szemrehányóan néz rá, de nem szól

TISZT ...No, új tábornokot kapott a német: gróf Heistert. Ó aztán rajtunk ütött. Bátran tehetett; ingben, glóriában ült lóra, aki talált lovat. A többség gyalog menekült — le is vágták. Se parancs, se vezér. Puskalövés nélkül engedte át Károlyi a Dunai-dúlt!

KIS ALBERT Tiszta sor: ez árulás!

ESZE Albert!

KIS ALBERT Ezért igazán érdemes volt fáradozni, hogy megnyerjük kurucnak! (indulatosan) Albert, fékezd magad!

ESZE Látom, Tamás,

KIS ALBERT közeledünk ahhoz a bizonyos „jobb idő”-höz, amikor végre ránk is sor kerül! Ugye, így szólt az ígéret?

Esze dühösen legyint, elfordul tőle. Belekarol a tisztbe és vezetni kezdi az egyik ajtó felé

ESZE Nem is tartóztatjuk tovább, barátom; igaza volt, a hír, amit hozott,

nem tűr halasztást! Minél hamarabb hallania kell a fejedelemnek!
 TISZT Jöjjön. Ha itt benyit, eligazítják.
 KIS ALBERT *(az ajtóból)* Albert, azután hol keresselek? Majd ide küldök érted valakit.

A tiszt belép az ajtón

Tényleg azt hiszed, hogy nem árulás, amit Károlyi művelt? Vagy amit Szatmárnál Sennyei?

ESZE Ha az, ha nem — vigyázhatnál, ki előtt mit beszélsz! Egyébként: lehet véletlen is ...

KIS ALBERT Itt egy vereség, ott egy kudarc: kicsit sok a nagyon egyforma véletlenekből!

ESZE Jó — hát: melléfogás. Vagy — tévedés. De nem szükséges rögtön „árulás”-t kiáltani!

KIS ALBERT Nem-e? Hiszen magad is hallottad, amit Barkóczy né szökött cselédje mesélt, még tavaly, hogy miben egyeztek meg az urak! Te akkor nem hittél neki, de ime, itt a bizonyíték! Ezek előbb mind közénk álltak, mind tábornokok lettek, és most már a fejünk fölül a tetőt is eladhatják! Nem így van?

ESZE Talán — igen. De hát csak árulók vesztenek csatát? Hogyan tételezhetsz fel ilyen aljasságot éppen a saját embereinkről? Hátha jót akartak s nem sikerült?

KIS ALBERT Elveszett a Dunántúl? El! Ki volt a parancsnok? Van még Szatmárnál blokád? Nincs! No és ott ki volt a parancsnok? Mennyit ér akkor az a sok „hátha” és „talán”? Hiszen ezek — tények!

ESZE Tények—szerinted. Ne nagyon bizzál bennük. Akadhatnak, akik az eseményeket egészen másképp értelmezik ...

KIS ALBERT De nem lehet! Aki ott volt, csak tudja, hogy mi történt!

ESZE *(vállal von)* Az nem biztos.

KIS ALBERT Megveszett a világ? Mi van itt? Mondd, te tudod? Ami ki-bőki szemünket, az mit se számít? És mióta? A lehetetlenségnek meg hitele van? Igen? Nem hiszem! Szegény öregem...!

ESZE Tartok tőle, hogy nem én vagyok a szegény. Szinte a zsigereimben érzem, hogy ezek csak a vesztünket akarhatják! Az a furcsa, Tamás, hogy te nem érzed ezt. Segíts bejutnom a fejedelemhez!

ESZE De hát mit remélsz attól?

KIS ALBERT Sennyei árulásáról meggyőzőm: tanúm van, elfogtuk a tábornok ügynökét! Meglehet, hogy még Károlyi felől is gondolkodóba ejtem... .

ESZE Neked most inkább magadra kéne vigyáznod!

KIS ALBERT Ugyan, ne félts! De ha eszembe jut, hogy esetleg még vizsgálat sem indul Sennyei ellen és legközelebb ugyanilyen helyzetbe kerülünk: tombolni tudnék!

ESZE Hát akkor nyugodj meg: javában folynak a kihallgatások.

KIS ALBERT *(felderül)* Igazán? De hát akkor...
 Hogyhogy én nem tudok erről? Sőt, kifejezetten titkolták! Pedig érint engem is ...
 Jobban, mint hinnéd! Tekintettel a tábornok betegségére, nem itt folytatják le az eljárást, hanem

Tárkányban.
 KIS ALBERT *(felhördül)* Hol? Sennyei birtokán? ESZE Ezt úgy hívják, hogy „házi őrizetben” van...
 KIS ALBERT Szóval nem is igazán fogoly?
 ESZE Dehogynem az, csak némi könnyítést kap...
 KIS ALBERT És miért?
 ESZE Beteg, öreg.
 KIS ALBERT És báról?
 ESZE Ezért már ne dühöngj! Az orvosához viszik el néha, gyógyfürdőbe ... Másért kéne aggódnod!
 KIS ALBERT Mondd meg végre nyíltan, hogy mi miatt! Fölmerült ellened egy és más a Sennyei-ügyben zajló vizsgálat során ...
 KIS ALBERT No, ebből elég. Tisztázzuk, pajtás: vád van ellenem?
 ESZE Az nem olyan egyszerű. Fölteszik, hogy Szatmárnál valóban árulás történhetett ...
 KIS ALBERT Persze, hogy az!
 ESZE De nem Sennyeit fogják gyanúba ...
 KIS ALBERT Hanem, kit?
 ESZE *(nagyot nyel)* Téged, öregem.
 KIS ALBERT *(sokára szólal meg, rekedten)* Nem! Ez nem igaz!
 Úgysem hinné el senki. Nevetséges!
 ESZE Hogy tehetik fel rólam? Ugyanúgy, ahogy te róluk. Árulót keresni másoknak is könnyen megy, láthatod.
 KIS ALBERT És Rákóczi ... tud erről? Elhiszi?
 ESZE Ne tarts semmitől, azt üzenté: ha megteszed, amit ebben a nehéz helyzetben vár tőled (tudod, mi az!), ő megsemmisíti ezt a kohlományt.
 KIS ALBERT De tudja, hogy kohlomány!
 ESZE Azt hiszed, nem kapott ellened már eddig is tömérdek följelentést? Ráadásul kínos ügyekben, hiszen te olyan urak birtokain is rekviráltál, sőt, toborzót küldtél a falvaikba, akiknek tőle volt mentesítő levelük!
 KIS ALBERT Megtetted te is, ha az ezrednek nem volt mit ennie!
 ESZE Toborzókat is küldtél, ahogy én, hogy feltöltsd a létszámot, amikor százszám hurcoltatták haza a hozzánk szökött jobbágyokat ... Tőled ezt mégsem kérik számon!
 ESZE Nem? Téli pihenón voltam odahaza, mikor Egerbe rendeltek sürgős parancssal, s egy hétig gyötört a vizsgálobíró!
 KIS ALBERT De most itt állsz, szabad vagy, sőt, bennfentes az udvarban...
 ESZE Mert Rákóczi közbelépett! Kinyilvánította ...
 KIS ALBERT *(izgatottan belevág)* ...Hogy amivel vádolnak, nem bűn?
 ESZE Hogy Esze Tamás minden vádpontban ártatlan!
 KIS ALBERT Vagyis: nem rekviráltál, nem is toboroztál ...
 ESZE Úgy van.
 KIS ALBERT Gratulálok!
 ESZE Kár gúnyolódni; te ugyanígy tisztázhatod magad, föltéve persze, hogy ...
 KIS ALBERT No persze! És ha föltesszük, hogy nem kérek belőle?
 ESZE Hallottad, mi a vád.
 KIS ALBERT Csakhogy a vádat bizonyítani kell. S ezt — nem lehet.

ESZE Azért ők majd mindenképp megkísérik, abban biztos lehetsz. De abban is, hogy találnak helyette másikat, ha kell.

KIS ALBERT Ugyan mit?

ESZE Régi ügyeket; még abból az időből, amikor bujdosnod kellett. Nem a levegőbe beszélek ám! Rablóként emlegetnek, s mert többször megszöktél a vármegye börtönéből, szerintük „körözött bűnöző” vagy, akit mihamarább ártalmatlanná kell tenni!

KIS ALBERT S mi lesz, ha elmondom, hogy miért ültem? Egy hatalom, mely a kuruc fölkelésből született, nem róhatja fel nekem, hogy akkor lettem kuruc, amikor börtön járt érte, nem birtokajándék ...

ESZE Mégsem ajánlom, hogy erre hivatkozz. Mint Thököly hadnagya, sokakat megöltél . .

KIS ALBERT Ütközetben!

ESZE Kicsire ök nem néznek. Csak azt nézik: kiket?

KIS ALBERT Árulókat. Németbarátokat.

ESZE Nemeseiket! A rokonaikat! Kinek apját, kinek unokabátyját, másnak sógorát. Eszerint pedig többszörös „gyilkos” vagy, akit ...

KIS ALBERT *Elég!* Undorít ez az egész! Ki nagyobb rabló egy bárónál? Ki gyilkol annyit, mint egy főispán? Ők mernek ítélni — fölöttem?

ESZE Azt akartam, hogy ne táplálj hamis reményeket: nincs más esélyed, mint megtenni, amit Rákóczi kér. Értsd meg végre, hogy már most is csak ő tartja féken a rád acsarkodókat, s ő is csak azért, mert reméli, hogy engem követesz! Ezért nem írta még alá az ítéletet ...

KIS ALBERT Már az is van? Ez aztán igazságszolgáltatás ... Vádolnak, de nem védekezhetem; volna tanúm, de nem kíváncsiak rá — van viszont ítélet!

ESZE Mit számít az? Hadd firkáljanak az urak! Kit izgat, ha a fejedelem nem hagyja jóvá? Neki arra van szüksége, hogy élj! Hogy támadhatatlanná tedd magad. Például szervezd újjá a blokádot Szatmár körül! Ő maga mondta, hogy ha sikerült, ezért brigadérossá léptet elő!

Kis Albert hallgat

Brigadérossá, Albert!

KIS ALBERT Gondold meg : dandárparancsnok lehetsz! Az az ítélet... úgy szólt, hogy halál?

ESZE Kötél általi. Röhej, mi? Ki merne hozzád nyúlni egy ujjal is, ha tudják, hogy már a hatalom embere vagy?

KIS ALBERT Csak azt az egyet mondd meg, szerinted még elmehetek Egerből?

ESZE *(értetlenül néz rá)* De minek mennél el?

KIS ALBERT Az az én dolgom.

ESZE Hiszen hallhattad, hogy nincs mitől tartanod!

KIS ALBERT *(dűnnyögve)* Jó volna tudni, legfognak-e rögön, ha innét kilépek ...

ESZE Most nem mehetsz el! Rákóczi várja a válaszodat.

KIS ALBERT Elmegyek. EZ a válaszom.

ESZE Nagyon kibánsz velem.

KIS ALBERT Veled? Nem hivtalak magammal!

ESZE Hát ez is rosszul esik. Hogy eszedbe se jut azt mondani: „Gyere velem, Tamás!”

KIS ALBERT *(hitetlenkedve néz rá)* Elkezdened előlről az egészet? Egy maroknyi emberrel a Zöld Várban?

ESZE Szóval a beregi erdőbe készülsz.

KIS ALBERT Nem az a mi legbarátságosabb tanyánk?

ESZE *(sóhajtva)* Istenem, milyen egyszerű is volt ott minden! És milyen rég volt ...

KIS ALBERT Csak egy éve.

Jönnél, ha hívnálak? Hiszen, ha ketten vágunk bele, abból minden lehet még ! Hetven talpassal 'kezdtek tavaly is ... *(Föllelkesülve)* A fenébe, de szép volna, hogy újra együtt emlegessék a neveinket; mindenki tudná, hogy végre megint van miért verekedni! Jössz, Tamás?

ESZE *(tétován)* Nem mondom, néha torkig vagyok én is ...

KIS ALBERT *(megöleli)* Ez a beszéd! Ahhoz már nincs közünk, ami most itt folyik. És azt se képzeled, hogy téged majd kimélnék akkor is, ha többé nincs rád szükségük! Ma még megoltalmaz Rákóczi, de ha ...

Rákóczi nevét hallva Esze, mintha bódulatból ocsúdna fel, lerázza magáról Kis Albert karját és közbekialt

ESZE Nem! Örültség az egész ! Magára hagyni őt, éppen most? Mibe rángatnál, Albert! Aki ma jót akar, neki segít. Azzal is, hogy tűr. Kamatozik az még ... ! Minden más — szédelgés.

KIS ALBERT Látod, ezért nem akartalak hívni.

ESZE Mondd ki nyíltan, mivel vádolsz?

KIS ALBERT Olyan ostoba nem vagyok, hogy azt vádoljam, akivel együtt bujdostam, egy kenyéren éltem ...

ESZE No, *szép*, hogy még emlékszel rá! De akkor mit hánysz a szememre?

KIS ALBERT Semmit! Csak éppen rájöttem, hogy benned nem izzik úgy a düh, mint bennem. Nem gyötör olyan vad türelmetlenség sem ...

ESZE Az is bűn?

KIS ALBERT Nem bűn, csak különbség. Én nem engedhetem meg magamnak, amit te, hogy türelmes legyek! Az voltam, az volt az apám, a nagyapám, az ő szépapja is - de kifogytunk belőle! Neked könnyebb élet jutott, hát nem is értheted, miért annyira sürgős most nekünk, hogy változtassunk a miénken!

ESZE Értem,

KIS ALBERT értem 'én! Te meg lásd be, hogy ...

Nem a belátás hiányzik, az istenfáját!

ESZE Akkor mi?

KIS ALBERT Nekem nincs másválasztásom!

ESZE Dehogyanis: nézz meg engem!

KIS ALBERT Hiába nézlek, pajtás. Te sókereskedő voltál azelőtt, nem paraszt ...

ESZE Azért én is jobbágnak születtem!

KIS ALBERT De Tarpán: Rákóczi-birtokon ! Ahol sosem nyúztak le hét bőrt rólatok ! Neked nem kellett az anyatejjel magadba szívni, hogy kit gyűlölj!

ESZE Mit tehetek én erről?

KIS ALBERT Nem azt mondom, hogy tehetsz. Csak épp szerencséd volt még ebben is, mint mindenben!

ESZE Például, amikor az újlaki sőtiszt pribékjei útközben rámtámadtak! Nagy szerencse, ugye, hogy a rakományt elkobozták, összetépték az engedélyemet, elvitték két lovamat...

KIS ALBERT Az idő tájt, mikor 'te családot alapítottál, sóval kereskedtél, többnyire azt sem tudhattam, hol alszom majd? És aki szállást ad, nem a fejemre kitűzött vérdíjért teszi-e?

ESZE ...Megyek haza: a házam földülve, jószágom egy sincs... Irigylésre méltó, mi?

KIS ALBERT Váradon együtt ültünk, egy vád volt ellenünk. Rám annyit sóztak, hogy máig is ott rohadnék, ha meg nem szököm. Neked ahhoz, hogy kiengedjenek, csak a szavadat kellett adnod : soha többé nem veszel részt kuruc szervezkedésben ..

ESZE Meg is tartottam, ugye?

KIS ALBERT Az csak a tisztességeden múlt, hogy nem — de más lehetőséged is lett volna! Még azok az urak is érezték, kettőnk közül neked ajánlhatnak ilyesmit... Nem furcsa, hogy tudták: nálam hiába is próbálkoznának egyezkedéssel?

ESZE (fenyegetően) Ha ez gyanúsítás akarna lenni ... !

KIS ALBERT De miért volna az? Arról beszélek, hogy te mindig választhatsz, mit teszel, nekem meg rendszerint csak eszéle van utam. Most: el innét!

ESZE Nem mehetsz el, nem hagyhatsz itt, mikor a legnagyobb baj közeleg!

KIS ALBERT Miféle „legnagyobb baj” jöhet még azután, hogy sikerült Károlyiékát megnyerni magunknak?

ESZE Hidd el, jöhet! Többet nem mondhatok.

KIS ALBERT Engem meg egy szónoki fordulat nem tart itt!

ESZE Csakhogy nem „szónoki”! Sajnos. Olyasmi készül ... Nem árulhatom el, hogy mi, de a mi bőrünkre is megy a játék!

KIS ALBERT Mármost a- tietekre, akik részt vesztek benne!

ESZE hogy nem értesz.

KIS ALBERT Ne beszélj rébuszokban!

ESZE (sóhajtván) Mit gondolsz, miért van Bercsényi most odaát, Gyöngyösön?

KIS ALBERT Nem érdekel.

ESZE Pedig érdekelhetne! Nagy titokban követség jött... Bécsből. Széchenyi Pál, a kalocsai érsek vezeti! Részünkről Bercsényi tárgyal a béke feltételeiről.

Kis Albert kínosan sokáig néz rá, majd furcsán fölnevet

KIS ALBERT Nem igaz... ! Ez vicc!

ESZE Sajnos, nem az. De nyugodj meg, sokat tehetünk még, ha segítesz. Szerintem is korai a béke...

KIS ALBERT Ko-ra-i? Mit nem mondasz! Az a csoda, hogy csak most kezdtek tárgyalni Béccsel!

ESZE még semmit sem értünk el! No és aztán? Ha ezeken múlik, föl sem kelünk, hanem rögtön kötni kezdjük a békét! ESZE Megértem, hogy most ilyen keserű vagy ...

KIS ALBERT Keserű, én? Repesek örömben!

ESZE ... de épp azért kell ittmaradnod és segítened nekem, hogy beleköpjünk az urak levesébe!

KIS ALBERT Mi ez a goromba hang, Tamás? Hát ilyen a mintaszerű kuruc? Még hogy „beleköpní a levesbe” ! Fúj ! Az a jó kuruc, aki a keblükre borul! Nem is a keblükre. Talpuk alá, nyelvvel fölfelé!

ESZE Hagyd ezt abba, jó? Én komolyan beszélek ! Nem mehetsz el! Aki most itthagya minket: dezertőr! KIS ALBERT Te sem gondold komolyan, ugye? Dezertálni onnét lehet, ahol egyáltalán van valamilyen ügy. De ügy — az nincs. Csak együgyűek vannak; tudniillik: mi.

ESZE Elvakít a düh... Ha megnyugszol, tudom, másképp beszélés majd!

KIS ALBERT Másképp? Azt hiszed, hogy továbbra is vásárra viszem a bőrömet — értük? Minden erőfeszítésünk csak arra kell nekik, hogy koncot csikarjanak ki Bécsből!

ESZE Ne értük ! Az emberekért, akiknek megígértünk valamit, és ezért felelősek is vagyunk ...

KIS ALBERT Ne félj, én rájuk gondolok, ha így beszélek. Azt is tudom, mit teszek, ha kijutok Egerből.

ESZE (magának dünyögve) Kezdtém azt hinni, hogy jobb, ha nem jutsz ki.

KIS ALBERT Hogyan? Elhallgat, mert bejön Kósa Gergely és Karácsony Péter

KARÁCSONY P. Visszajöttünk, Albert...

KIS ALBERT Látom. Mi kell?

KÓSA G. Már aggódtunk, annyira elmaradtál. De hál' istennek, semmi baj ! Megyünk is.

KIS ALBERT Várjatok csak! (Félrevonja őket) Mennyi idő alatt lehet a csapat indulásra kész?

KÓSA G. Egy óra...?

KIS ALBERT Fiúk, Gyöngyösre megyünk. Rendbe kell ott még tennünk valamit!

ESZE (riadtan) Albert, mire készülsz?

KIS ALBERT Amire kértél: Az a baj, kissé beleköpjünk a németekkel egyezkedők levesébe!

ESZE Egészen megvesztél ! Fegyverrel akarsz... ?

KIS ALBERT Dehogy! Majd kérvényt nyújtunk be, alázatosan: édes uraim, sziveskedjenek kisemmizni minket, hiszen mi csak kikapartuk a gesztenyét...

Egy ajtón kilép Pápai János

PÁPAI Esze Tamás uram még itt van? (Kis Albertre néz) Ja vagy ügy. A fejedelem kéri. Siessen!

ESZE Albert, várj meg itt, semmit se csinálj, amíg vissza nem jövök! Elintézem,

hogyan fogadjon. Csak addig légy türelmes! A régi barátságra kérek ... KIS ALBERTJól van..

Esze és Pápai más-más ajtón mennek el

KIS ALBERT Gergely, te mozgósítsd a csapatot! Te meg hozzd ide a lovamat a kapu elé

KOSA G. En azt mondom, te se maradj itt egyedül. Valami készül ellened, úgy érzem.

KIS ALBERT Készül, de még várni fognak veled.

KOSA G. Túl nagy a nyüzsgés odakint! Amíg te idebent voltál, a főkapitány eligazítást tartott a testőrségnek, és berendelt egy század lovas...

KARÁCSONY P. Minden kapunál megkettőzték az őrséget! Gyerünk el innét, amilyen gyorsan csak lehet!

KIS ALBERT Hallottátok, mit ígértem...

KOSA G. Nekem ez a várakoztatás is gyanús!

KIS ALBERT *(legyint)* No, attól én nem tartok, hogy

Esze Tamás ellenem fordul. Ismerem; okosabb ő annál! De rendesebb is. *(Más hangon)* Végeztem, fiúk.

Parancsoltam az imént valamit! Indulás!

KARÁCSONY P. *(kifelé tart, de megáll)* Gyere velünk!

KIS ALBERT Hányszor mondjam, hogy menjetek?

A két ember sőhajtva elmegy. Belép Esze Tamás. Kis Albert örvendezve indul feléje. Eközben katonák nyomulnak be, elállnak minden ajtót. Velük jön Pápai és a főkapitány. Kis Albertet hátulról éri az utóbbi hangja. Megfordul, mindenfelől puskák szegeződnek rá

FŐKAPITÁNY A fejedelem nevében! Kis Albert, felszólítalak, hogy add meg magad! Letartóztatlak, mint gonosztevőt, mint árulót ...!

KIS ALBERT *(körülpillant)* Hát így állunk? *(Sőhajt)* No jól *(Pisztolyt húz elő)* Aki közelít hozzám, lelövöm!

ESZE Albert, nincs értelme! Add meg magad! *(Közelebb lép)* Elfogták a két emberedet is...

KIS ALBERT Mi az, Tamás? Az érvekből kifogytál — jöhet az erőszak? *(Ráüvölt)* Maradj, ahol

ESZE mert isten a tanúm, beléd lövök! *(újra lép egyet)* Te nem fogsz engem megölni. tudom.

Add ide a fegyveredet! Nekem, ne ezeknek. En melletted vagyok ...

KIS ALBERT Azt látom. Állj meg! Vagy... Jó nekem is!

(Elkapja, pajzsként maga elé rántja Eszét. Ráfogja a pisztolyát, így kezd lépegetni vele egy ajtóhoz)

Úgy vigyázzanak: egy rossz mozdulat --és vége van neki! Alig hiszem, hogy a fejedelem örülne, ha elvesztené egy ilyen emberét!

No, mi lesz? El az ajtóból, különben...!

Az örök a főkapitányt nézik, aki dühöngve bólint, hogy engedjék elmenni. Amint Kis Albert és Esze eltűnnek. Pápai az ablakhoz siet, lenéz és közvetít

PÁPAI Mi ez? Megszökik! Úristen. Esze Tamás ezredéből is vannak az őrségen ... Ez nem jutott az eszünkbe! Zsarolja őket a parancsnokuk életével ... Hát persze, lovat is kap!

FŐKAPITÁNY Ha ugyan össze nem játszottak! Egy-kutya ez mind; rohadt, bugris parasztok! Ez az Esze... ugye, vele szökött?

PÁPAI *(ellép az ablaktól)* Ugyan, dehogy! Ó a mi emberünk. FŐKAPITÁNY Valóban, a miénk? Már akie!

(Sőhajt) Jobb lett volna, ha megszabadulunk egy füst alatt mindegyiktől!

PÁPAI Azért ennyire nem kell nekikeseredni, uraim! Az ítéleten végre ott van a fejedelmi kézjegy és pecsét — ez is valami, nem?

FŐKAPITÁNY Hát messzire nem jut a gazember, az szent! A hálón előbb-utóbb fönnakad valahol, arról mindenestre gondoskodtam!

PÁPAI *(kibont egy tekerceset)* Itt az ítélet. Derék egy ítélet. *(Mormolva olvas)* Mivel Kis Albert gyilkosságai,

paráznasága és ediktumunk ellen tölt sok cselekedetei nyilvánvalóak előttünk, továbbá, hogy a szatmári sánc eloszlásáért is ő a felelős, megparancsoljuk, hogy fentnevezett személy megfogassék, s azon nyomban lövettessék agyon! Kegyelmet pedig azért nem adunk, hogy egy kárán mások tanuljanak!

Esze Tamás megjelenik az ajtóban

Kelt Eger városában, ezerhétszáz-négy március tizenhétcadikán ..

Vége

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, 1980 — 4597 -- Felelős vezető: Kilián Béla igazgató